

2023

Opiskeluhooltosuunnitelma Juvan lukio

Sivistyslautakunta 6.6.2023 § 28

Juvan lukion opiskeluhoitosuunnitelma

Juvan lukiossa opiskeluhoollon palveluilla edistetään opiskelijan oppimista ja opiskelun joustavaa sujumista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoollon tavoitteena on taata jokaiselle Juvan lukiossa opiskelevalle hyvinvoiva, turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö. Opiskeluhoolltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoolltona. Lisäksi opiskelijalla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoolltoon.

Sisällys

1 Opiskeluhoito	4
1.1 Opiskelijahuollon organisoituminen.....	4
2 Opiskeluhoollon kokonaistarpeen arviointi ja käytettävissä olevat palvelut	5
2.2 Opiskeluterveydenhuolto	6
2.3 Kuraattori ja psykologipalvelut.....	7
2.4 Arvio opiskeluhoollon palvelujen riittävydestä.....	8
4 Moniammatillinen yhteistyö oppimisympäristöjen terveellisyden, turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistäjänä	9
4.1 Pelastussuunnitelma	9
4.2 Muut nuorten palvelut	9
4.3 Nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut.....	10
4.4 Sosiaalipalvelut.....	10
4.5. Opiskelijoiden toimeentulotuki	10
4.6 Lastensuojelu	10
4.7. Sosiaalipäivystys.....	11
4.8. Nuorisopalvelut	11
4.9 Etsivä nuorisotyö.....	11
4.10 Poliisi.....	11
4.11 Seurakunta.....	12
5 Koulutuksen keskeytymistä ehkäisevät toimenpiteet	12
7 Juvan lukion varhaisen puuttumisen toimintamalli.....	12
7.1 Aineenopettaja:.....	12
7.2 Ryhmänohjaaja:	13
8 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja niihin puuttuminen	13
liite 1.....	15
Järjestyssäännöt.....	15
liite 2.....	16
Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.....	16
liite 3.....	20
Suunnitelma yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta.....	20
liite 4.....	24

Kriisisuunnitelma.....	24
Kriisisuunnitelma.....	26
Kriisiryhmä ja sen tehtävät.....	27
Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa.....	28
Oppilaan kuolema	29
Opettajan kuolema	30
Muuta huomioitavaa	31
Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?	31
Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta.....	32
Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaatiossa	32
Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa	33
Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn.....	33
Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen	34
Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen	35
Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa	35
Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritilanteissa	40
Käsitteitä ja termejä:.....	42

1 Opiskeluhoolto

Opiskeluhooltoon sisältyvät opiskeluhoolto sekä opiskeluhoollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhoolto toteutetaan ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä oppilaitoksen yhteisöllisenä opiskeluhoollona sekä tarvittaessa opiskelijan yksilökohtaisena opiskeluhoollona. Opiskeluhoolto toteutetaan yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Juvan lukiossa opiskeluhoollon tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijoiden oppimisvalmiuksia, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia ja kehittää niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa opiskeluyhteisössä. Tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia. Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää opiskelijan ongelmien ja oppimisvaikeuksien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä estää koulutuksen keskeyttämistä.

Juvan lukiossa rehtorit vastaavat opiskeluhoollon toteuttamisesta yhteistyössä henkilökunnan ja muiden toimijoiden kanssa.

Juvan lukiossa ensisijainen vastuu hyvinvoinnista on koko henkilöstöllä.

1.1 Opiskelijahuollon organisoituminen

Toimiva opiskeluhoolto edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Opiskeluhooltoryhmiä ovat lain mukaan kuntatasoinen monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä, monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä sekä tapauskohtaisesti koottavat monialaiset asiantuntijaryhmät. Jokaisella opiskeluhooltoryhmällä on omat tehtävänsä ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano.

1.1.1 Juvan kunnan opiskeluhoollon ohjausryhmä

- ohjausryhmä koostuu eri koulutusasteiden ja nuorisopalveluiden edustajista sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajista
- koollekutsuja sivistysjohtaja
- vastaa opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.
- seuraa ja arvioi oppilaitoksia opiskeluhooltotyössä
- tekee yhteistyötä muiden lasten ja nuorten palveluita järjestävien sidosryhmien kanssa

1.1.2 Juvan lukion monialainen opiskeluhooltoryhmä

Ryhmässä on oppilaitoksen, opiskeluterveydenhuollon sekä opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen, huoltajien sekä opiskelijoiden edustus. Tarvittaessa kutsutaan muiden toimialojen ja järjestöjen edustajia asiantuntijoiksi. Opiskeluhooltoryhmää johtaa apulaisrehtori.

Opiskeluhooltoryhmän tehtävissä painottuvat terveyttä ja hyvinvointia edistävä ja ongelmia ehkäisevä toiminta. Juvan lukion opiskeluhooltoryhmän keskeiset tehtävät ja vastuut ovat:

- vastaa Juvan lukion opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista säädösten ja normien mukaisesti.
- opiskeluhooltoryhmän keskeinen tehtävä on yhteisöllisen opiskeluhoollon kuten opiskeluympäristön ja -yhteisön terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistaminen.
- opiskeluhooltoryhmä käsittelee kouluterveyskyselyn oppilaitostuloksia, poissaolojen määrää ja muita koulua koskevien tutkimusten tuloksia.
- käsittelee yhteenvedot kiusaamis- ja työrauhakyselyistä yleisellä tasolla
- linjaa yhteiset tavoitteet opiskeluhoollon toiminnalle ja tukee yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja yhtenäisten toimintatapojen omaksumista

Juvan lukion opiskeluhooltoryhmässä asioita käsitellään yhteisöllisellä tasolla. Ryhmistä, luokista ja yhteisöstä keskustellaan esimerkiksi ilmapiirin, työrauhan, kiusaamisen, hyvinvoinnin, terveyden tai osallisuuden näkökulmista. Ryhmässä ei käsitellä yksittäistä opiskelijaa koskevia asioita.

1.1.3 Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksittäisen opiskelijan tukemiseksi kootaan tarvittaessa tapauskohtaisesti monialainen asiantuntijaryhmä. Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoa se opiskeluhoollon tai oppilaitoksen henkilökunnan edustaja, jolle asian selvittäminen työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmään kuuluu kulloisenkin tarpeen mukaan joitakin seuraavista henkilöistä: terveydenhoitaja, lääkäri, kuraattori, psykologi, opinto-ohjaaja, opiskelijan ryhmänohjaaja, erityisopettaja, tai muu opiskelijan kannalta keskeinen opettaja.

Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä jäseniä vain opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Vastuuhenkilön tehtävä on kysyä suostumus. Yksilökohtaisesta opiskeluhooltotyöstä sekä yhteisistä menettelytavoista, koskien asiantuntijaryhmän työskentelyä, opiskelijan asemaa asiakkaana, työstä tehtäviä kirjauksia sekä tiedonsiirtoa, on sovittu eri toimijoiden kanssa.

2 Opiskeluhoollon kokonaistarpeen arviointi ja käytettävissä olevat palvelut

Juvan lukio toimii Martti Talvela -kampuksella. Samoissa tiloissa on päiväkotiki ja Juvan yhtenäiskoulu. Yhtenäiskoulussa on n. 400 oppilasta (v. 2023). Juvan lukiossa opiskelee noin 70 opiskelijaa (v. 2023). Opiskeluhoollon osalta pääasiassa samat toimijat vastaavat sekä yhtenäiskoulun että lukion opiskeluhoollon palvelujen tuottamisesta.

Tuen tarpeet	esi-/oppilas	tehostettu	erityinen	pidennetty	maahanmuutt.	S2-kieli
Hatsola	7/38	2	1	1	0	2
Paatela	3/35	7	0	0	0	0
Yhtenäiskoulu	33/389	45	19	6	20	31
Lukio	79	3	0	0	0	0
Hiekkaniemi	2	2	0	0	0	0
Yhteensä esi-/opp./lukio	43/464/79	57	20	7	20	33

2.1 Juvan lukion opiskeluhoollon palvelut

Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä opiskeluterveydenhuollon ammattiryhmien toimenkuvat sisältävät sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista opiskeluhoollotyötä. Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen sekä opiskeluterveydenhuollon edustajat ovat kehittämässä Juvan lukion yhteisöllistä opiskelijahuoltoa.

Opiskeluhoolto	psykologi	kuraattori	terveydenhoitaja	neuvolapalvelut	lääkäri
Hatsola	0,1	0,08	0,1	x	x
Paatela	0,1	0,07	0,1	x	x
Yhtenäiskoulu	0,6*	0,85*	0,8*	x	x
Hiekkaniemi	0,003	0,004	0	x	x
Yhteensä	0,8	1	1	ei tietoa	0,2

2.2 Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät opiskelijoiden yksilöllinen terveyden- ja sairaanhoito, joka sisältää mm. terveystarkastukset, rokotukset, seksuaaliterveysasiat sekä mielenterveys- ja päihdetyötä.

Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö tekee myös terveydenedistämistyötä mm. savuttomuuden ja päihteiden käytön ehkäisemiseksi yhdessä oppilaitosten muun henkilöstön kanssa. Toimintaa ohjaa luottamuksellisuus ja työntekijöitä sitovat salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Palveluista tiedotetaan opiskelijoille ja huoltajille mm. Wilman kautta.

2.2.1 Terveystarkastus- ja koululääkäripalvelut Juvan lukiossa

Palveluntuottajana toimii Etelä-Savon Hyvinvointialue. Juvalla toimii koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa yksi terveydenhoitaja, joka vastaa kaikista Juvan kunnan oppilaitoksista: yhtenäiskoulu, lukio ja kaksi kyläkoulua. Lukiolla/yhtenäiskoululla terveydenhoitaja työskentelee keskimäärin 4 pv /vko.

Lisäresurssia terveydenhoitajan työhön tulee lastenneuvolasta noin 1 pv /vko.

1. vuoden opiskelijat kutsutaan terveystarkastukseen. Sairaanhoidolliset asiat hoidetaan opiskeluterveydenhuollossa resurssien mukaan. Tarvittaessa ohjataan Hyvinvointikeskuksen vastaanottoon.

Koululääkäri työskentelee koululla 1 pv /vko. Lukiossa 2. vuoden opiskelijat kutsutaan lääkärintarkastukseen. Kutsunanalaisilla lääkärintarkastus toteutuu ennakkoterveystarkastuksen lääkärintarkastuksen yhteydessä.

Terveydenhoitajaan voi olla yhteydessä puhelimitse tai Wilman kautta. Erityisruokavaliot ilmoitetaan kouluterveydenhoitajan kautta koulun keittiöön. Koululle tiedotettavista sairauksista, lääkityksistä huolehtii terveydenhoitaja. Opiskelija/huoltaja antaa luvan ja sopii asiasta yhdessä terveydenhoitajan kanssa.

2.3 Kuraattori ja psykologipalvelut

Kuraattori- ja psykologipalveluilla tarkoitetaan opiskeluhoillon kuraattorin ja psykologin opiskelijalle antamaa tukea ja ohjausta. Kuraattori- ja psykologipalveluja toteutetaan opiskelijan tilanteen mukaan yhteistyössä huoltajien tai muiden läheisten kanssa. Kuraattori ja psykologi tekevät yhteistyötä opettajien ja muiden verkostossa toimivien tahojen kanssa. Tuen tarvetta arvioidaan ja tukitoimia suunnitellaan yhteistyössä huoltajien sekä muun henkilöstön kanssa. Kuraattorin ja psykologin työn tavoitteena on edistää niin yksittäisen opiskelijan kuin myös koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta sekä myönteistä opiskeluilmapiiriä yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön kanssa.

Kuraattori tukee opiskelijoita ja heidän läheisiään neuvomalla ja ohjaamalla erityisesti vuorovaikutukseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä kokonaisvaltaiseen elämän hallintaan. Psykologi tukee opiskelijoita ja heidän huoltajiaan ohjaamalla kehitykseen, oppimiseen, psyykkiseen terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.

2.3.1 Kuraattoripalvelut Juvan lukiossa

Opiskeluhoillon kuraattoripalvelut kuuluvat oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun. Etelä-Savon Hyvinvointialue on velvollinen järjestämään opiskeluhoillon kuraattoripalvelut oppilaitoksessa. Asiakkuudesta syntyy sosiaalihuollon asiakkuus. (Sosiaalihuoltolaki 27 c §). Kuraattoripalvelua järjestettäessä yhtä kuraattoria kohden saa olla enintään 670 opiskelijaa. (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 9 a §). Juvan kuraattorille kuuluu lukion lisäksi yhtenäiskoulu sekä kaksi kyläkoulua. Yhtenäisoppilasmäärä on 591.

Kuraattoripalveluilla tarkoitetaan kuraattorin antamaa tukea ja ohjausta. Yhteisötasolla tarkoituksena on kehittää koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä lisätä oppilaitoksen ja huoltajien välistä yhteydenpitoa. Yksilötasolla tarkoituksena on tukea ja edistää opiskelijoiden oppimista sekä sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 7§.) Kuraattori voi olla opiskelijan tukena esimerkiksi mieliala- ja jaksamisen ongelmissa, vuorovaikutus- ja tunnepulmissa tai muuhun elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Kuraattorilla on käytössään matalankynnyksen IPC-menetelmä mieliala- ja masennusoireisiin.

Kuraattoripalveluihin voi ohjautua opiskelija itse ottamalla yhteyttä wilman kautta tai soittamalla puhelimitse. Myös huoltaja tai opettaja voi ohjata opiskelijan kuraattoripalveluiden piiriin. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella kuraattorin kanssa viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa yhteydenotosta. Kiireellisissä tapauksissa keskustelumahdollisuus on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 7§.)

2.3.2 Psykologipalvelut Juvan lukiossa

Opiskeluhuollon psykologipalvelut toteutuvat Juvalla Etelä-Savon Hyvinvointialueen tuottamana ostopalveluna 6 päivää kuukaudessa työajan jakaantuessa yläkoulun ja lukion kesken.

Psykologin työ sisältää konsultaatiota sekä psykologista arviointia opiskelijan psyykkiseen hyvinvointiin ja oppimiseen liittyen. Psykologi tarjoaa myös tukikäyntejä yksilön psyykkiseen hyvinvointiin, persoonalliseen kasvuun tai elämäntilannetekijöihin liittyen. Psykologinen työ voi olla yksilötyön lisäksi ryhmään kohdistuvaa työtä.

Psykologipalveluihin ohjaututaan ottamalla suoraan yhteyttä puhelimitse tai Wilman kautta. Yhteydenottajana voi olla opiskelija, huoltaja, opiskeluhuollon tai lähiverkoston muu ammatillinen edustaja.

Psykologipalvelu tarjotaan mahdollisimman nopeasti sekä joustavasti ja se voi toteutua tarpeen mukaan myös etäpalveluna. Tarpeen mukaan psykologi ohjaa opiskelijan eteenpäin lääkärin vastaanotolle tai muulle ammattilaiselle.

2.4 Arvio opiskeluhuollon palvelujen riittävydestä

Etelä-Savon Hyvinvointialueen tuottamat opiskeluhuollon palvelut Juvan lukiolle ovat nykyisellä opiskelijamäärällä riittävät. Tarvetta arvioidaan lukuvuosittain Juvan lukion monialaisessa opiskeluhoitoryhmässä.

3 Koulutukseen osallistumisen seuranta

Opiskelijan edellytetään osallistuvan opetukseen opintojaksoille, jolle hän on ilmoittautunut. Opiskelijan on selvitettävä poissaolon syy Wilmassa. Poissaolojen määrä yhtä opintojaksoa kohti on rajoitettu koulun säännöissä. Alaikäisen opiskelijan poissaoloselvityksen kuittaavat huoltajat. Täysi-ikäinen opiskelija hoitaa itse poissaoloselvityksen. Ryhmänohjaaja seuraa ryhmänsä opiskelijoiden poissaoloja, opiskelijoiden opintopistekertymää, edistymistä, opintomenestystä ja opiskelijan oman opiskelusuunnitelman toteutumista. Ryhmänohjaaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa arvioi tukitoimien tarvetta ja on tarvittaessa yhteydessä koteihin poissaolojen ja tukitoimien osalta.

Juvan lukion oppilashuoltoryhmä seuraa lukion tasolla poissaoloja lukuvuosittain.

4 Moniammatillinen yhteistyö oppimisympäristöjen terveellisyyden, turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistäjänä

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen, terveelliseen, esteettömään ja viihtyisään opiskeluympäristöön. Turvallisuutta luodaan opiskelijoiden, huoltajien, opettajien ja muun koulun henkilöstön yhteistyönä. Turvallinen opiskeluympäristö kattaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden.

Juvan lukiossa on opiskelijoille turvalliset ja terveelliset tilat, joihin on laadittu pelastussuunnitelma. Suunnitelma löytyy henkilökunnan sähköisestä tietopankista. Opiskeluympäristöillä tarkoitetaan kaikkia Martti Talvela -kampuksen tiloja ja alueita, joissa opetusta toteutetaan.

Opiskelijat noudattavat koulumatkoilla, kuljetuksissa tai odotusaikoina yleisiä liikenneohjeita ja koulun järjestyssääntöjä. Martti Talvela kampus on savuton tila. Savuttomuuden noudattamista valvotaan säännöllisesti ja rikkeisiin puututaan. Juvan lukion sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä edistetään järjestyssäännöillä. Ryhmäohjaajat huolehtivat, että opiskelijat tuntevat järjestyssäännöt. Opiskelijan omaa vastuuta korostetaan sääntöjen ja ohjeiden noudattamisessa. Järjestyssäännöt löytyvät opiskeluhuoltosuunnitelman liitteestä 1.

4.1 Pelastussuunnitelma

Pelastussuunnitelma on nähtävissä Martti Talvela -kampuksen henkilökunnan sähköisessä tietopankissa. Pelastussuunnitelmassa on kuvattu toiminta erilaisissa hätä - ja kriisitilanteissa sekä henkilökunnan vastuut ja roolit kyseisissä tilanteissa. Pelastussuunnitelman ylläpidosta vastaa kunkin yksikön esimiehet yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa. Pelastussuunnitelman laatimisen velvoite tulee pelastuslaista (379/2011) ja valtioneuvoston asetuksesta pelastustoimesta (407/2011).

4.2 Muut nuorten palvelut

Keskinäisen yhteistyön lisäksi opiskeluhuollossa tehdään yhteistyötä kunnan sekä muiden nuorten parissa työskentelevien tahojen kanssa. Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi nuorisopalvelut, seurakunta, lastensuojelu, etsivä nuorisotyö, poliisi ja järjestöt.

Juvan kunnassa toimii monialainen Rukkanen-työryhmä, johon kuuluu nuoriso- ja vapaa-aikatoimi, etsivä nuorisotyö, sosiaali- ja terveystoimi, seurakunnat (ev. lut. ja helluntaisrk), kirjastotoimi, koulutoimesta ja lukiosta edustajina ovat opinto-ohjaajat. Rukkasen tavoitteena on yhteistyöllä kehittää ja edistää kunnan nuorten hyvinvointia.

4.3 Nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut

Juvan kunnassa on Ehkäisevän päihdetyön ryhmä, jonka kanssa Juvan lukio tekee yhteistyötä esim. päihdevalistuksen järjestämisessä. Etelä-Savon hyvinvointialueella toimiva lasten mielenterveysvastaanotto on osa koko hyvinvointialueella toimivaa lasten ja nuorten mielenterveyspalvelua. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut tarjoavat tutkimuksia, hoitoa ja kuntoutusta sekä ohjausta ja neuvontaa mielenterveyden, kasvun ja kehityksen haasteissa sekä riippuvuuksissa. Palveluun ohjautuminen tapahtuu puhelimitse ja yhteydenottaja voi olla nuori, vanhempi, opettaja tai ammattilainen.

Välkkäri-työryhmään voi ottaa yhteyttä, mikäli nuoren psyykinen vointi aiheuttaa huolta. Yhteydenoton voi tehdä nuori itse, nuoren lähipiiri, koulun henkilökunta tai terveydenhuollon henkilöt. Palvelu tarjoaa mielenterveys- ja päihdeasiantuntijuuden koulun toimijoiden käyttöön. Koulun työntekijä voi ottaa yhteyttä, kun haluaa yhdessä pohtia herännyttä huolta nuoren hyvinvoinnissa tai toimintakyvyssä.

4.4 Sosiaalipalvelut

Opintotuki KELA voi hakemuksesta maksaa opintorahaa yli 17-vuotiaalle opiskelijoille päätoimisiin opintoihin. Vanhempien tulot vaikuttavat alle 20-vuotiaan kotona asuvan nuoren opintotukeen. Asumislisää voidaan myöntää myös alle 17-vuotiaalle itsenäisesti asuvalle opiskelijalle. Yli 10 km pituiseen, yhdensuuntaiseen koulumatkaan saa KELA:n koulumatkatukea.

4.5. Opiskelijoiden toimeentulotuki

Kela voi myöntää opiskelijalle toimeentulotukea esim. kesäkuukausiksi samoin perustein kuin muillekin asiakkaille. Opintolainan valtiontakauksen saaneen opiskelijan edellytetään hakevan pankista opintolainaa ensisijaisena toimeentulon lähteenä ja hakevan aktiivisesti kesätyötä.

4.6 Lastensuojelu

Lastensuojelun sosiaalityössä autetaan alle 18-vuotiasta nuorta ja tuetaan huoltajia nuoren kasvatuksessa ja huolenpidossa. Jokaisella lukion henkilökuntaan kuuluvalla on velvollisuus ottaa yhteyttä lastensuojeluun, jos hän on tehtävässään saanut tietää nuoresta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvitystä.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tarpeen silloin, kun opiskelijalla on runsaasti selvittämättömiä tai perusteettomia poissaoloja eivätkä lukion tai opiskeluhuoltopalvelujen tarjoamat tuet ja palvelut ole riittävät.

4.7. Sosiaalipäivystys

Sosiaalipäivystys on kunnan sosiaalitoimen ympärivuorokautinen välittömän avun tarpeeseen vastaava palvelu. Sosiaalipäivystystä järjestää Etelä-Savon hyvinvointialueen Eloisan sosiaali- ja kriisipäivystys. Sosiaali- ja kriisipäivystykseen kuuluvat tilanteet, joissa tarvitaan kiireellisesti sosiaaliviranomaisen toimenpiteitä. Sosiaalipäivystyksen palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia.

4.8. Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut tarjoavat nuorille monipuolista vapaa-ajan toimintaa, harrastuksia, tietoa ja neuvontaa. Tavoitteena on tukea nuorten tasapainoista kehitystä, nuorten osallistumista ja edistää heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan erilaisten osallistavien ja ennaltaehkäisevien toimintojen kautta. Nuorisopalvelut tekevät yhteistyötä myös lukion kanssa esim. toimimalla mukana lukiolaisten järjestämissä tapahtumissa tai tempauksissa.

Juvan kunnan nuorilla (13-25 v) on mahdollisuus hakeutua mukaan Etelä-Savon nuorisovaltuustoon ja päästä näin mukaan vaikuttamaan hyvinvointialueen toimintaan ja sen kehittämiseen.

4.9 Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä ja se on nuorille vapaaehtoista palvelua. Se on nuoren tarpeesta lähtevää ennalta ehkäisevää, etsivää sekä korjaavaa työtä. Kohderyhmä on alle 29-vuotiaat, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella. Juvan lukio tekee yhteistyötä etsivän nuorisotyön kanssa erityisesti lukion päättövaiheessa olevien nuorten jatko-opintomahdollisuuksien sekä tulevaisuuden suunnitelmien kartoittamisessa.

4.10 Poliisi

Poliisi vierailee lukion tapahtumissa ja koulutustilaisuuksissa erikseen sovittuina ajankohtina. Tarvittaessa poliisiviranomainen osallistuu oppilaitoskohtaiseen monialaiseen opiskeluhuoltoryhmään alansa asiantuntijana.

4.11 Seurakunta

Juvan lukio ja Juvan seurakunta tekevät tiivistä yhteistyötä mm. erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä. Seurakunnan työntekijä osallistuu tarvittaessa henkisen ensiavun ja jälkihoidon antamiseen kriisitilanteissa, ja hänen kanssaan voi käydä luottamuksellisia keskusteluja.

5 Koulutuksen keskeytymistä ehkäisevät toimenpiteet

Opiskelijalla on oikeus opetukseen, ohjaukseen, opiskeluhoolto- ja tukipalveluihin sekä turvalliseen opiskeluympäristöön. Opiskelijan tulee osallistua henkilökohtaisen suunnitelman mukaisesti opetukseen sekä näyttöihin ja muuhun osaamisen osoittamiseen, ellei hänen poissaoloillensa ole perusteltua syytä. Opiskelijahuollon avulla pyritään ennalta ehkäisemään opiskeluun liittyviä ongelmia sekä opiskelijaa tuetaan ensisijaisesti keskustelun ja ohjauksen keinoin. Opiskelijoiden opintojen edistämistä ja tukitoimien riittävyyttä tuetaan muun muassa poissaolojen ja opintojen keskeyttämisen seurannalla. Järjestyssäännöillä tuetaan turvallista opiskeluympäristöä.

6 Opiskeluhoollon kehittäminen

Opiskeluhoollon kehitetään opiskelijoille tehtyjen kyselyjen mm. kouluterveyskyselyn sekä hyvinvointi- ja kiusaamiskyselyjen tulosten pohjalta. Lisäksi opiskelijatietojärjestelmästä saadaan ajan tasalla olevaa tietoa opiskeluhoollon kehittämisen ja toteuttamisen tueksi.

7 Juvan lukion varhaisen puuttumisen toimintamalli

Jokaisella lukion opettajalla on velvollisuus puuttua opiskelijan huolta herättävään tilanteeseen. Havaittuaan huolen opettaja keskustelee opiskelijan, ryhmänohjaajan, lukion muiden opettajien tai opiskeluhooltohenkilöstön kanssa.

7.1 Aineenopettaja:

- Jos aineenopettaja havaitsee, että opiskelijalla on paljon selvittämättömiä poissaoloja, ongelmia opiskelussa tai opiskelijassa tapahtuu jokin erityinen muutos, opettaja keskusteleo huolesta opiskelijan kanssa.
- Jos opiskelija ei tule kurssille, keskeyttää sen tai hänellä on runsaasti poissaoloja, opettaja **ottaa yhteyttä opiskelijaan tarvittaessa myös huoltajiin sekä keskusteleo asiasta ryhmänohjaajan ja opinto-ohjaajan/erityisopettajan kanssa.**
- Tarvittaessa opettaja keskusteleo myös opiskeluhooltohenkilöstön kanssa.

7.2 Ryhmänohjaaja:

- RO seuraa säännöllisesti ryhmän opiskelijoiden poissaoloja sekä opintopisteiden kertymistä.
- Jos opiskelijalla on jakson aikana runsaasti poissaoloja tai selvittämättömiä poissaoloja, **RO keskustelee opiskelijan kanssa mahdollisimman pian ja ohjaa opiskelijan tarvittaessa opinto-ohjaajan tai erityisopettajan luo.** Poissaolojen lisäksi myös muun huolen herätessä RO keskustelee viipymättä opiskelijan kanssa ja ohjaa opinto-ohjaajan/ erityisopettajan luo tai tarvittaessa suoraan opiskeluhuoltohenkilöstön luo.
- Jos opiskelijaa ei tavoiteta, **ottaa RO yhteyttä alaikäisen huoltajiin.** Alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajiin otetaan yhteyttä, kun on ensin keskusteltu opiskelijan kanssa.
- **Ryhmänohjaajat ja opinto-ohjaaja sekä rehtori tapaavat säännöllisesti** lukion ohjaus- ja opiskeluhuoltosuunnitelman mukaisesti ja käyvät läpi esille nousseet huolen aiheet. RO ja opinto-ohjaaja/erityisopettaja sopivat, miten tilannetta lähdetään selvittämään. Tarvittaessa tehdään kirjaukset ja tukisuunnitelmat opiskelijan HOPS-lomakkeelle tai pedagogisen tuen lomakkeelle (Wilma).

Jos opiskelijan tilanne pitkittyy tai se vaatii moniammatillista osaamista/seurantaa:

- a) Konsultoidaan terveydenhoitajaa, kuraattoria, psykologia, opinto-ohjaajaa tai erityisopettajaa.
- b) Henkilö, jolla huoli herää tilanteesta, kutsuu koolle opiskelijan luvalla monialaisen asiantuntijaryhmän. Tällöin käynnistyy opiskeluhuoltokertomuksen kirjaaminen opiskeluhuoltorekisteriin.

8 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja niihin puuttuminen

Ennaltaehkäisevällä toiminnalla ja valistuksella pyritään ohjaamaan opiskelijat tupakoimattomaan ja päihteettömään elämään. Valistus korostuu erityisesti terveystiedossa sekä kouluterveydenhoitajan ja ryhmänohjaajien järjestämissä henkilökohtaisissa haastatteluissa opiskelijoiden kanssa. Tarvittaessa terveydenhoitaja ohjaa nuoren hakemaan apua toiselta terveydenhoitoalan ammattilaiselta esimerkiksi koululääkäriltä.

Lukion järjestyssäännöt kieltävät kouluaikana ja koulun alueella niin tupakoinnin kuin kaikenlaisen päihteiden käytön. Rikkomuksista seuraa kasvat keskustelu sekä alaikäisen oppilaan kohdalla yhteydenotto huoltajiin. Tarvittaessa nuoren päihteiden käytöstä ollaan yhteydessä viranomaiseen, kuten koulukuraattoriin, ja tehdään lastensuojeluilmoitus. Sääntöjen rikkomisesta on lukiolain 26§:n mukaan mahdollista antaa kirjallinen varoitus sekä vakavasta tai toistuvasta rikkomuksesta kirjallisen varoituksen jälkeen erottaa opiskelija lukiosta määräajaksi. Kurinpitotoimista yksilöidymmin Juvan lukion opetussuunnitelman luvussa 4.4.

Opiskeluhoitosuunnitelman liitteet:

Liite 1 Juvan lukion järjestyssäännöt

Liite 2 Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Liite 3 Suunnitelma yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta

Liite 4 Kriisisuunnitelma

JUVAN LUKIO

Järjestyssäännöt

Järjestyssääntöjen tavoitteena on luoda kouluyhteisön jäsenille viihtyisä ja turvallinen työympäristö ja tukea koulun tavoitteiden saavuttamista. Järjestyssäännöt koskevat koulun aluetta, kouluaikaa ja koulunkäyntiin liittyviä tilaisuuksia.

Koulussa noudatetaan seuraavia toimintatapoja ja -sääntöjä

Lukiolaiset ovat käytöksellään hyvänä esimerkkinä nuoremmille yhtenäiskoulussa.

Lukiolaiset noudattavat yhtenäiskoulun yhteisiä ohjeita.

- Arvostamme toisiamme, ketään ei kiusata sanoin eikä teoin.
- Noudatamme hyviä tapoja ja toimimme annettujen ohjeiden mukaan.
- Kouluun saavutaan ajallaan ja koulussa opiskellaan lukujärjestyksen mukaisesti, poikkeusaikatauluista sovitaan opettajan kanssa.
- Mobiililaitteita käytetään opiskeluun annettujen ohjeiden mukaisesti.
- Pidämme koulun tilat siisteinä ja viihtyisinä.
- Toimimme yhtenäiskoulun kaikille yhteisten sääntöjen ja sopimusten mukaan.

Seuraavat asiat ovat koulussamme ehdottomasti kiellettyjä:

- Päihteiden ja tupakkatuotteiden käyttö ja hallussapito.
- Teräaseiden ja muiden vaarallisten esineiden käyttö ja hallussapito.
- Valokuvaaminen ja videoiminen ilman asianosaisten lupaa.
- Toisten omaisuutta ei saa luvatta ottaa tai käyttää eikä vahingoittaa
- Vilppi, vilpillinen menettely ja plagiointi, niin kurssin aikana kuin kokeessa

JUVAN LUKIO

Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lukijalle ja käyttäjälle. Tässä suunnitelmassa on ohjeita opiskelijoita ja henkilöstöä kohtaaviin väkivalta-, kiusaamis-, ja häirintätilanteisiin. Tämä suunnitelma on osa opiskeluhuoltosuunnitelmaa.

Mitä tarkoitetaan väkivallalla, kiusaamisella ja häirinnällä

Väkivalta

Tarkoituksellinen itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettu fyysisen voiman tai vallan käyttö, uhkailu tai niiden toteutus. Väkivalta voi olla myös henkistä väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa tai ahdistelua.

Kiusaaminen

Systemaattinen, tahallinen ja toistuva samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallinen tai fyysinen kielteinen toiminta. Kiusaaminen on hetkellistä tai pitkään jatkuvaa ja alistavaa ruumiillista tai henkistä väkivaltaa. Kiusaaminen voi olla fyysistä tai psyykkistä ja se voi tapahtua myös sosiaalisen median kautta. Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu on jollain tavalla puolustuskyvytön kiusaajaan nähden.

Häirintä

Epäasiallinen kohtelu, josta voi olla vaaraa tai haittaa turvallisuudelle tai terveydelle. Useimmiten järjestelmällistä ja jatkuvaa toista alistavaa toimintaa tai käyttäytymistä, joka kohdistuu toisen persoonaan tai yksityiselämään kuten ominaisuuksiin, luonteenpiirteisiin, sukupuoleen tai ulkomuotoon.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön fyysistä tai psyykkistä koskemattomuutta. Häirinnälle tyypillistä on sen toistuvuus, mutta se voi olla myös yksittäinen teko. Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin: • seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet

- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset

Ehkäiseminen

Kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään opiskelijoiden hyvinvointia lisäämällä. Opiskelijoiden hyvinvointia edistetään laadukkaalla opetuksella, viihtyisillä oppimisympäristöillä, opiskelijoiden osallisuudella sekä opettelemalla hyväksymään erilaisuutta ja kannustamalla yksilöllisyyteen.

Ryhmänohjaajan ja opiskelijan välisissä (toteutetaan vuosittain syyslukukaudella) keskusteluissa voi nousta esiin aikaisemmin tapahtunut kiusaaminen tai häirintä.

Lukiopolun alkuvaiheessa on tärkeää:

- ryhmäyttää opiskelijoita ja sitä kautta kehittää ryhmän ilmapiiriä positiivisemmaksi
- kiinnittää huomiota aiemmissa opinnoissa mahdollisesti esiintyneeseen kiusaamiseen ja tarjota tukea kiusaamisesta aiheutuneisiin seurauksiin.
- ryhmänohjaaja käy opiskelijoiden kanssa läpi koulun järjestyssäännöt sekä esitellään suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.
- puuttua, jos ryhmässä tapahtuu kiusaamista tai häirintää. Aiheesta keskustellaan ryhmän kanssa, tehdään selväksi, että opiskelijalla on aina oikeus saada apua tullessaan kiusatuksi tai häirityksi tai kohdatessaan väkivaltaa. Asioista avoimesti puhuminen auttaa kiusaamisen käsittelyä.

Puuttuminen

Jokainen on velvollinen puuttumaan väkivallasta, kiusaamisesta ja häirintään havaitessaan asian. Siihen puututaan välittömästi.

Tilanteeseen puututaan aina, jos:

- henkilö kokee tullessaan kiusatuksi tai häirityksi
- joku muu (opiskelukaveri, kotiväki, opettaja) havaitsee/ilmoittaa jotakuta kiusattavan
- huomataan, että väkivalta kohdistuu toistuvasti samaan henkilöön
- luokan ilmapiiri tai käytös toisia kohtaan on epäkunnioittavaa.

Opiskelija, opettaja, huoltaja tai joku muu välittää tiedon asiasta ryhmänohjaajalle, joka selvittää asiaa sekä vie tiedon eteenpäin rehtoreille. Yhteyttä voi ottaa myös esimerkiksi opinto-ohjaajaan, kuraattoriin, opiskeluterveydenhuoltoon. Juvan lukiossa korostetaan matalan kynnyksen periaatetta, jossa rohkaistaan opiskelijoita ilmoittamaan havaitsemastaan kiusaamisesta, epäasiallisesta kohtelusta tai kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä. Myös Juvan lukion tekemistä kyselyistä ja opiskelijapalautteista esiin nousseet nimettömät ilmoitukset selvitetään.

Kiusaamisen, häirintä- ja väkivaltatilanteiden käsittely

Kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan tullessa esiin ryhmänohjaaja keskustelee asianosasten kanssa erikseen ja arvioi tilanteen. Ryhmänohjaaja saa tarvittaessa apua tilanteen käsittelyyn esimerkiksi kuraattorilta, opinto-ohjaajalta, rehtoreilta, psykologilta, terveydenhoitajalta tai sivistysjohtajalta.

Henkilöstön välisissä tilanteissa prosessin eteenpäin viemisestä vastaa esihenkilö.

Kiusaamis- tai häirintätilanteen jälkeen, kun molempia osapuolia on kuultu ja tilanne arvioitu,

- järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistapaaminen osapuolten kesken asian sopimiseksi ja alaikäisen opiskelijan kohdalla otetaan yhteyttä huoltajaan. Tapaamisessa laaditaan sopimus, josta tulee ilmetä mitä jatkosta on sovittu osapuolten kesken, kuinka sopimusta seurataan ja mitä siitä seuraa, jos sopimusta ei noudateta.

- sopimus tehdään kirjallisesti ja toimitetaan tiedoksi huoltajille
- tilanteesta informoidaan kuraattoria
- tilannetta seurataan (sovitaan seurantalaveri)
- tilannetta käsitellään myös tarvittaessa ja osallisten suostumuksella koko ryhmän kanssa, jos ryhmä ollut osallisena tapahtuneeseen
- kiusaamistilanteet voivat vaatia rikosilmoituksen tekemisen

Ryhmänohjaaja dokumentoi keskustelut ja toimenpiteet kirjataan Wilmaan

Väkivaltatilanteen käsittely

- kutsutaan toinen aikuinen paikalle
- annetaan tarvittava ensiapu
- otetaan yhteys rehtoriin
- tarvittaessa virkavalta paikalle
- alaikäisen huoltajalle ilmoitetaan tapahtuneesta
- huolehditaan jälkihoidosta, ohjataan opiskelija keskustelemaan kuraattorin, opiskeluterveydenhoitajan tai psykologin kanssa
- tilanteesta tehdään kirjallinen raportti

Väkivaltatilanteen jälkihoidossa toimitaan samoin kuin kiusaamis- tai häirintätilanteen jälkeen.

Seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun käsittely

Jokainen seksuaalista häirintää havainnut tai siitä tiedon saanut oppilaitoksen henkilöstöön kuuluva huolehtii siitä, että asiaa lähdetään selvittämään viipymättä. Tilanteen selvittäminen vaatii aikaa ja usein myös ulkopuolista apua.

- tilanteesta keskustellaan henkilön kanssa
- tilanteessa selvitetään, puhuuko henkilö asiasta ensimmäistä kertaa
- yhdessä henkilön kanssa otetaan yhteyttä kuraattoriin tai terveydenhoitajaan
- yhdessä henkilön kanssa otetaan yhteyttä sopivaan auttajatahoon
- henkilö ohjataan jatkamaan hoitoa hoitavan tahon kanssa

Havaittaessa seksuaalista ahdistelua:

- keskustellaan ensin ahdistellun kanssa
- arvioidaan tilanne ja sovitaan jatkotoimenpiteistä yhdessä ahdistellun kanssa
- alaikäisen osalta tehdään lastensuojeluilmoitus sekä rikosilmoitus
- tarvittaessa sovitaan tarkoituksenmukaisesta jatkohoidosta
- keskustelu ahdistelijan kanssa, jossa käydään läpi tapahtunut sekä *seuraamukset hänen osaltaan*.

Toiminta vakavissa seksuaaliväkivaltatilanteissa:

- opiskelija saatetaan välittömästi lääkärin/terveydenhoitajan luokse
- alaikäisen osalta tehdään lastensuojeluilmoitus sekä rikosilmoitus
- täysi-ikäistä ohjataan tekemään rikosilmoitus
- huolehditaan jälkihoidosta

Yksilöllisen tuen tai hoidon järjestäminen, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta

Opiskelijoille tarjotaan tarvittaessa yksilöllistä tukea. Yksilöllistä tukea antavat tilanteen mukaan esimerkiksi kuraattori, psykologi, opiskeluterveydenhuolto tai monialainen yksilökohtainen asiantuntijaryhmä.

Muita mahdollisia toimenpiteitä ovat:

- kurinpitorangaistukset
- vahingonkorvaukset
- rikosilmoitukset
- lastensuojeluilmoitukset.

Tilanteen akuutin hoitamisen jälkeen järjestetään jälkiseuranta. Kokemukset kiusaamisesta, väkivallasta tai seksuaalisesta häirinnästä jättävät usein psyykkisiä oireita nuoreen ja sen vuoksi jälkihuolto ja seuranta ovat erityisen tärkeässä roolissa. Aikataulu, työnjako ja tapa sovitaan tilannekohtaisesti ryhmänohjaajan ja muiden tapaukseen osallistuneiden henkilökunnan jäsenten kanssa. Jälkiseurannan suunnitelma ja kuittaus seurannasta kirjataan Wilmaan ohjauksen tuki - sivulle. Jälkihuoltoa tarjotaan tilanteen kaikille osapuolille. Esimerkiksi kiusaamiseen liittyvissä tapauksissa niin kiusatulle kuin kiusaajalle tarjotaan keskusteluapua ja näin ollen varmistetaan myös pidemmällä aikavälillä tapahtuneen seuranta.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Ryhmänohjaaja/rehtori ottaa alaikäisen kohdalla yhteyttä huoltajaan. Täysi-ikäisen kohdalla yhteydenotto tapahtuu opiskelijan suostumuksella. Yhteydenottotapana on puhelu tai Wilma-viesti riippuen tilanteesta. Huoltaja voi olla mukana asioiden selvittelyissä ja sopimisessa.

Yhteistyö viranomaisten kanssa

Yhteistyötä tehdään tilanteen mukaan viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi kuraattori, opiskeluterveydenhoitaja, psykologi, poliisi ja lastensuojelu. Tilanteen mukaan ryhmänohjaaja/rehtori ottaa yhteyttä yksin tai yhdessä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa tarvittaviin viranomaisiin.

Perehdyttäminen ja tiedottaminen

Henkilöstö perehdytetään opiskeluhuoltosuunnitelmaan ja sen liitteisiin henkilöstön kokouksissa. Suunnitelma on osana uuden työntekijän perehdyttämissuunnitelmaa sekä henkilökunnan sähköisessä tietopankissa. Opiskelijoiden perehdyttäminen tapahtuu esim. ryhmänohjaajatunneilla. Huoltajille suunnitelmasta tiedotetaan Wilman kautta.

Päivittäminen, seuranta ja arviointi

Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä päivitetään samanaikaisesti opiskeluhuoltosuunnitelman kanssa. Juvan lukion monialaisessa opiskeluhuoltoryhmässä suunnitelman toimivuutta seurataan ja sitä päivitetään tarvittaessa.

JUVAN LUKIO

Suunnitelma yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta

Juvan lukiossa on laadittu yhdistetty tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelma, koska kummassakin on kyse syrjinnän ennaltaehkäisemisestä ja tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen oppimisympäristön kehittämisestä. Suunnitelman seuranta tehdään yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa.

Tiedottaminen, toimenpiteet ja päivitys ja seuranta

Lukuvuosittain opiskelijoille tehdään tasa- arvo- ja yhdenvertaisuuskysely, jolla kartoitetaan ko. tilanne. Tasa-arvon ja yhdenmukaisuuden edistämiseksi suunnattuja toimenpiteitä seurataan myös muitten kyselyiden kautta (mm. kouluterveyskysely). Suunnitelman toteutumisen seurannasta ja arvioinnista vastaa koko lukion henkilöstö. Arviointityön kautta sovitaan toimenpiteiden lisäksi tarvittavat isommat kehittämistoimet.

Toimenpiteet yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden edistämiseksi

Opiskelijavalinta

Opiskelijavalinta tapahtuu yhteishaun kautta. Juvan lukioon ei ole keskiarvorajaa. Vapaaksi jääviä paikkoja täydennetään täydennyshaun kautta. Ennen koulutukseen hakeutumista hakijan on tärkeää saada realistista tietoa omista mahdollisuuksistaan. Ohjauksen ja tiedotuksen esteettömyys edistää oikeita koulutusvalintoja ja vähentää näin myös opintojen keskeyttämistä. Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi lukiokoulutus tekee yhteistyötä perusopetuksen kanssa. Kurssitarjottimen tavoitteena on mahdollisimman monipuolinen kurssitarjonta. Tätä kautta tuetaan laaja- alaisesti opiskelijoiden mahdollisuuksia jatko-opintoihin. Kurssitarjonta suunnitellaan käytettävissä olevien tuntiresurssin pohjalta.

Tasa-arvo opintosuoritusten arvioinnissa

Opiskelijan arvioinnilla ohjataan sekä kannustetaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista arvioidaan opintojakson aikana. Opiskelun oppimista ja työskentelyä arvioidaan monipuolisesti. Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin opintojakson tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle opintojakson alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa. Opiskelijalla on mahdollisuus tutustua arvioinnin perustana olevaan aineistoon sen jälkeen, kun hän on saanut tietoonsa arviointipäätöksen. Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, otetaan huomioon arvioinnissa.

Opetuksen järjestäminen ja oppimiseröjen vähentäminen

Oppilaitos on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työhön. Lukioissa opiskelijat toimivat turvallisissa ja terveellisissä opiskeluympäristöissä. Tavoitteena on, että opiskeluympäristöt ovat monipuolisia ja että ne

rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja edistävät opiskelumotivaatiota. Toiminta on opiskelijalähtöistä ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Opiskelijoiden yksilöllistä etenemistä tuetaan luomalla mahdollisuuksia mm. henkilökohtaisille opintopoluille, verkko-opiskelulle ja itsenäiselle opiskelulle. Lukioissa on yhteinen ohjaussuunnitelman pohja, jonka pohjalta laaditaan lukiokohtaiset suunnitelmat. Tämän lisäksi jokainen opiskelija laatii oman henkilökohtaisen opiskelu-, jatko-opinto- ja urasuunnitelman (HOPS). Lukiokoulutuksessa tuetaan jokaisen nuoren opiskelua ja oppimista. Tässä työssä aineenopettajan rooli on merkittävä. Oppimisen ja opiskelun tuen muotoja Juvan lukiossa ovat opiskeluhuoltotyö, tehostettu opintojen ohjaus, ryhmänohjaus ja erityisopetus. Erityisopetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijaa oppimisen ongelmassa. Pääpaino on ennaltaehkäisevässä työssä. Opiskelijan tuen tarve arvioidaan tapauskohtaisesti. Keskeisiä asioita ovat oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Tarvittavat tukitoimet suunnitellaan yhdessä opiskelijan ja mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Tukimuotoina voivat olla opetuksen eriyttäminen ja muut pedagogiset ratkaisut. Tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Asenteellinen, sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys

Asenteellinen, sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys luovat perustan oppilaitoksen toiminnalle, jossa otetaan huomioon opiskelijoiden osallisuus ja hyvinvointi. Ne eivät ole toisistaan kokonaan erillisiä esteettömyyden ulottuvuuksia, vaan ne limittyvät keskenään ja toimivat toistensa edellytyksinä. Juvan lukiossa asenteellisella esteettömyydellä tarkoitetaan yhdenvertaista asennoitumista jokaisen opiskelijan opiskelumahdollisuuksiin hänen ominaisuuksistaan tai taustastaan riippumatta. Sosiaalisesti esteettömässä oppilaitoksessa jokainen opiskelija voi tuntea kuuluvansa oppilaitosyhteisöön ja osallistua yhteiseen toimintaan. Kun toiminnassa otetaan huomioon esimerkiksi erilaiset kulttuurit, voidaan parantaa sosiaalista ja asenteellista esteettömyysnäkökulmaa. Psyykinen esteettömyys voidaan nähdä mielen hyvinvointina, joka tarjoaa eväitä ja voimavaroja oppimiseen ja kehittymiseen. Erityisesti opintojen aloitus ja abivuosi on usealle nuorelle haasteellinen vaihe elämässä. Elämänmuutokset voivat vaatia nuorelta erityisen paljon voimavaroja, opiskelijoiden mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat oppilaitoksen arjessa läsnä vahvasti. Näiden asioiden tiimoilta yhteistyö opiskeluhuollon kanssa on välttämätöntä.

Oppimateriaalit, tieto- ja viestintäteknikka esteettömyyttä tukemassa

Tietotekniikan ja teknologian nopea kehittyminen on tuonut mahdollisuuksia ja haasteita kaikille soveltuvien ja esteettömien laitteiden, ohjelmien, oppimateriaalien ja oppimisympäristöjen luomiseen. Juvan lukiossa on jatkuvasti tieto- ja viestintäteknikkaa opetuskäytössä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä eri muodoissa esitetyn informaation hankintaa ja arviointiin sekä uuden tiedon tuottamiseen ja jakamiseen.

Tilojen ja oppimisympäristön fyysinen saavutettavuus

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on huolehtia fyysisestä esteettömyydestä siten, että oppilaitosrakennus on saavutettava ja liikkuminen ja toiminta ovat esteetöntä ja opiskelijoiden hyvää ergonomiaa tukevaa. Oppilaitoksen tilojen saavutettavuus, liikkumis- ja

toimintaesteettömyydessä on huomioitava myös turvallisuusnäkökulma. Turvallisuussuunnitelma ja pelastussuunnitelma ovat löydettävissä henkilökunnan sähköisestä tietopankista.

Toimenpiteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Ikä

Ikäsyrrjinnällä tarkoitetaan ikään perustuvaa syrjintää. Kuka tahansa voi tulla syrjityksi ikänsä perusteella, vaikka ikä saattaakin olla heikosti tunnistettava syrjintäperuste. Kuitenkin ikäsyrrjintä kohdistuu usein nuoriin. Opiskeluyhteisöissä on eri-ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Juvan lukiossa eri-ikäisiä ihmisiä sekä heidän vahvuuksiaan ja kehittämishaasteitaan arvostetaan ja kunnioitetaan. Eri-ikäisten opiskelijoiden kohtaamisille luodaan suotuisa ilmapiiri.

Elämäkatsomus, vakaumus ja mielipiteet

Vakaumuksen ja mielipiteiden käsitteeseen kuuluu monenlaisia arvopohjia, jotka voivat olla lähestymistavoiltaan eettisiä, yhteiskunnallisia tai uskonnollisia. Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perustelemine vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Juvan lukion toimintaperiaatteet: Juvan lukiossa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja -arvoja, esimerkiksi vakaumuksesta johtuvaa ruokavaliota. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Lukio on yhteisö, jossa eri kieli-, katsomus ja uskontotaustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä harjaantua yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa ja oppiaineiden opetuksessa. Juvan lukiossa otetaan huomioon erilaiset elämäkatsomukselliset lähestymistavat kuten esimerkiksi uskonnolliset, yhteiskunnalliset ja eettiset arvot.

Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Kansainvälistymisen johdosta taustaltaan, kansallisuudeltaan ja kieleltään erilaiset ihmiset kohtaavat yhä enemmän. Etninen ja kulttuurinen tausta kuuluvat identiteettiin ja sisältävät monenlaisia tapoja olla suhteessa itseen, toiseen ja ympäristöön. Juvan lukion toimintaperiaatteet: lukiossa ylläpidetään avointa ja rohkeaa keskustelukulttuuria. Kaikkia lukiokoulutuksessa toimivia henkilöitä kohdellaan tasavertaisesti riippumatta henkilön etnisestä taustasta, kansallisuudesta ja kielestä. Näihin asioihin liittyvää syrjintää ei hyväksytä ja epäkohtiin puututaan.

Sukupuolen moninaisuus

Luonnollistettua sukupuolijakoa monipuolistavat mm. intersukupuoliset, transsukupuoliset sekä henkilöt, jotka jättävät sukupuolensa kokonaan määrittelemättä tai määrittelevät sen joksikin muuksi kuin naiseksi tai mieheksi. Sukupuoleen kohdistuva syrjintä ilmenee esim. sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun väheksymisenä tai asiattomina kommentteina. Juvan lukion toimintaperiaatteet: Kaikkia opiskelijoita, henkilöstön jäseniä ja vierailijoita kohdellaan yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti huolimatta heidän sukupuolestaan tai sukupuolen ilmaisustaan. Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun kohdistuvaa syrjintää ja väheksyntää tai sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää ei hyväksytä.

Seksuaalinen suuntautuminen

Ihmiset määrittelevät itsensä seksuaalisuudesta puhuttaessa esimerkiksi aseksuaaleiksi, biseksuaaleiksi, heteroiksi, homoiksi, lesboiksi, joksikin muuksi tai jättävät määrittelyn tekemättä. Tätä seksuaalista moninaisuutta tulee kunnioittaa. Lain mukaan ihmistä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Juvan lukion toimintaperiaatteet: Opiskelijan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan eikä siihen perustuvaa syrjintää sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään.

Vammaisuus ja terveydentila

Vammaisuudella tarkoitetaan synnynnäistä tai myöhemmin sairauden tai tapaturman aiheuttamaa ominaisuutta. Vammainen ihminen ei välttämättä ole sairas. Vammaisella voi olla myös liikuntarajoitteita ja niiden vuoksi hän saattaa tarvita apuvälineitä. Apuvälineitä käyttävällä tulee olla mahdollisuus osallistua täysipainoisesti ja toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Juvan lukion toimintaperiaatteet: Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella, kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Opiskelijalla tai henkilöstöön kuuluvalla on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Opiskeluympäristössä tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyitä.

Kriisisuunnitelma

Juvan opetustoimen kriisisuunnitelma

Tiivistelmä

Varautuminen on tärkeää, koska kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja.

Sisällysluettelo

[Kriisisuunnitelma. 2](#)

[Kriisiryhmä ja sen tehtävät 3](#)

[Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa. 5](#)

[Oppilaan kuolema. 6](#)

[Opettajan kuolema. 6](#)

[Oppilaan lähiomaisen kuolema. 7](#)

[Onnettomuus tai väkivaltatilanne koulussa. 7](#)

[Muuta huomioitavaa. 7](#)

[Psykososiaalisen tuen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyö. 7](#)

[Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?. 8](#)

[Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta. 8](#)

[Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaatiossa. 9](#)

[Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa. 9](#)

[Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn. 10](#)

[Lapsi äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen. 10](#)

[Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen. 11](#)

[Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen. 12](#)

[Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa. 12](#)

[Esimerkkejä jatkotyöskentelyn avuksi 16](#)

[Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritilanteissa. 17](#)

Kriisisuunnitelma

Koulun olisi hyvä varautua kriiseihin, jotka aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja epätavallisen voimakkaista tapahtumista. Varautuminen on tärkeää, koska **kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja**. Sen sijaan suunniteltu toiminta toteutuu todennäköisimmin myös kiireessä ja kriisitilanteen tuottaman epäuskon vallitessa.

Esimerkkejä koulussa sattuvista äkillisen kriisin tilanteista voisivat olla

- tulipalo
- oppilaan/opettajan yllättävä menehtyminen
- koulubussionnettomuus
- väkivalta.

Koulun kriisityöllä pyritään pehmein keinoin reaktioiden helpottamiseen ja selviytymisen/ pystyvyyden tunteen vahvistamiseen. Tämä edellyttää asiallista tietoa kriisireaktioiden lainalaisuuksista ja sitä tulee tarjota oppilaille toipumisen tukemiseksi. Keskeistä on viestittää, että yhteisö ja sen aikuiset tekevät parhaansa oppilaiden tukemiseksi ja että oppilaiden omia selviytymiskeinoja tullaan vahvistamaan.

Kouluissa on myös alettu painottaa ns. kriisipedagogista ajattelua, jolla tarkoitetaan psykososiaalisen tuen pitkäjänteisyyttä. Tavoitteena on yksittäisen kriisitilanteen helpottumisen lisäksi tuottaa oppimiskokemus, joka auttaa oppilaita rakentamaan pysyviä keinoja kriisien käsittelyyn myöhemmän elämän varalle. Pitkä tukiprosessi vähentää unohtamisen vaikutusta oppimiseen.

Suomen kouluissa alettiin tehdä kriisivalmiussuunnitelmia jo 1990-luvun alkupuolella. Koulun kriisisuunnitelmassa on selkeästi erottuvat ohjeet äkillisissä kriiseissä toimimista varten. Koulun psykososiaalinen työ äkillisen kriisin yhteydessä on erityyppistä kuin oppilashuollon perustehtäviin kuuluva työskentely esimerkiksi pitkäkestoisten mielenterveysongelmien, päihdeongelmien tai vaikkapa syömishäiriön yhteydessä. Koko kriisitilanne ja kriisityön suunnittelu hoidetaan koulussa paitsi asianmukaiset säädökset ja esimerkiksi fyysiset olosuhteet huomioiden, myös psykososiaalisen tuen periaatteiden mukaisesti. Suunnittelussa siis otetaan huomioon ihmisen luonnollinen reagointi ja ne erilaiset ehdot, jotka se asettaa mm havaitsemiselle, tuntemiselle ja toipumiselle.

Äkillisen onnettomuuden sattuessa koulun toiminta on hyvä aktivoida nopeasti - ei siksi että äkilliset kriisit olisivat tärkeämpiä kuin muut kuormittavat tilanteet, vaan siksi että tukea antavalla toiminnalla on reaktioiden luonteen vuoksi herkkyyensaikansa. Jos toiminta ajoitetaan ja mitoitetaan osuvasti, voidaan säästyä paljon ylimääräiseltä psyykkiseltä kuormitukselta ja myös vaivannäöltä myöhemmin.

Kriisitilanteiden hoitamiseen varaudutaan kriisisuunnitelmalla, joka sisältää ohjeistuksen psykososiaalisesta tuesta koulussa/oppilaitoksessa. **Kriisisuunnitelmasta vastaa rehtori yhteistyössä oppilas/ opiskelijahuollon kanssa.**

Rehtori vastaa myös toiminnasta akuutissa tilanteessa, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen ottaa vastuun johdosta. ”Kaikissa turvallisuutta uhkaavissa akuuteissa tilanteissa ensisijaista on ihmishenkien pelastaminen ja turvaaminen. Toimintaa koulussa johtaa rehtori tai muu henkilökuntaan kuuluva siihen asti, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen saapuu paikalle ja ilmoittaa ottavansa johdon ja vastuun tilanteesta.” (Oppilaitosten turvallisuus 2009) Toiminnassa on siis selkeä hierarkia, jossa yhteiskunnan muut toimijat saattavat ottaa tilanteen koulussa haltuunsa. Pääsääntöisestihän suomalaiset vakavat tilanteet ovat sujuneet yhteisin linjauksin ja niin että eri viranomaisten päätökset ovat tukeneet toisiaan. Jos tilannearvioissa kuitenkin tulee erilaisia näkemyksiä, on hyvä muistaa, että lopullisen päätöksen vaikkapa koulun evakuoimisesta kriisitilanteessa tekee poliisiviranomainen eikä rehtori.

Vastuu toiminnasta on hyvä pohtia myös koulutyön hallinnossa. Vaativassa tilanteessa vastuunjako koulun johtajan ja sivistystoimen/koulutoimen kesken saattaa tilanne- ja kuntakohtaisesti vaihdellakin, mutta tuo erikseen mietittynä selkeyttä toimintaan ja ehkäisee väärinkäsityksiä ja päällekkäisyyksiä.

Kriisiryhmä ja sen tehtävät

Koulussa tulee sopia ydinryhmästä, joka voi olla oppilashuoltoryhmä, ja joka on erikseen perehtynyt äkillisten kriisien psykososiaalisen tuen suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. Ryhmä voidaan nimetä koulun kriisiryhmäksi. Ei ole estettä, etteikö koulu voisi halutessaan kutsua oppilashuoltoryhmän lisäksi kriisiryhmän jäseniksi esimerkiksi pienkoulun talonmiehen tai keittäjän – henkilöitä, jotka tuntevat hyvin koulun ja usein oppilaitten taustojakin ja joilla saattaa olla valmiutta ja halua kriisitehtäviin. Onnettomuus ei katso, onko silminnäkijällä tai tukityöhön osallistuvalla korkeakoulututkinto vai toimiiko hän esimerkiksi keittäjän tehtävissä.

Koulun kriisisuunnitelmaa laadittaessa päätetään, miten yhteistyö ja psykososiaalinen tuki kriiseissä hoidetaan. Oheiset kriisiryhmän toimintaa ohjaavat tehtävät auttavat pohtimaan tuen suunnitteluun liittyviä tehtäviä, vaikka koulu ei olisi erikseen sopinut kriisiryhmän olemassaolosta. Jatkossa näitä tehtäviä kuvataan otsikon Kriisiryhmän tehtävät alla.

Koulun kriisiryhmä on koulun sisällä toimiva työryhmä, joka ensisijaisesti ottaa koulun puolesta kantaa kriisikysymyksiin. Rehtori on vastuussa, mutta hänen tai kenenkään kriisitilanteeseen osuvan koulun ammattilaisen ei pitäisi joutua yksin hoitamaan tilannetta. Työparityöskentelyä kannattaa harkita kriittisten tilanteiden johtamistehtävässä paineiden tasaamiseksi ja havaintojen monipuolistamiseksi. Lisäksi koulun kriisiryhmällä tulee olla varajohtaja.

Kriisiryhmän jäsenten ei tarvitse olla huippuasiantuntijoita, mutta heillä tulisi olla muuta koulun henkilöstöä enemmän perehtyneisyyttä kriisien ominaisuuksiin ja niissä toimimiseen, että työ kriisin sattuessa on kohtuullisen sujuvaa eikä ”rimakauhu” tai toiminnan kiireinen rakentaminen alusta alkaen tee kuormittavaa tilannetta vielä kuormittavammaksi. Kriisikysymyksiin perehtymiselle tarvitaan kohtuulliset ajalliset ja taloudelliset resurssit.

Koulun kriisiryhmän tehtäviä ovat ainakin seuraavat:

1. Huolehtia toimintansa suunnittelusta ja suunnitelman laadinnasta
2. Kirjata ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju
3. Selvittää etukäteen kriisitilanteissa tärkeät paikallisesti/alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopia yhteistyön periaatteista ja käytännöistä
4. Perehdyttää koulun muuta henkilöstöä suunnitelmaan järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
5. Huolehtia siitä, että kaikki koulun aikuiset, oppilaat ja huoltajat tietävät, miten toimia erilaisissa tilanteissa ja miten tilanteesta tiedotetaan kriisin eri vaiheissa
6. Organisoida toimintaa kriisitilanteissa
7. Huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
8. Arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset

Äkillisen kriisin hoitaminen on monivaiheista toimintaa

Ajallisesti äkillisten kriisien hoitaminen jakautuu psykososiaalisen tuen osalta **kolmeen vaiheeseen** (Hädän hetkellä – psyykkisen ensiavun opas 2009, mukailten):

1. varautumiseen (joka sisältää kriisisuunnitelman, kouluttautumisen, harjoittelun yms),
2. psyykkiseen ensiapuun (joka on välitöntä sokkivaiheen tukitoimintaa) ja
3. varhaiseen puuttumiseen (reaktiovaiheen, osin myös työstymis- ja käsittelyvaiheen tukeen).

Nämä vaiheet johtavat vaativimmissa tilanteissa asteittain pitkäkestoiseen suunniteltuun jälkihoitoon (pääosin työstymis- ja käsittelyvaiheessa).

Käytännössä suurin yllätys kriisien tapahtumakentälle joutuneilla on näyttänyt olevan, että alkuvaiheen rauhoittumisen jälkeen asia elää pinnan alla pitkiäkin jaksoja ja tulee esiin vaatiakseen huomiota ja huolenpitoa odottamattomissa tilanteissa.

Erilaisten selvitysten mukaan noin 20 % onnettomuuksien uhreista tarvitsee kaikille suunnatun akuuttivaiheen (psyykkisen ensiavun ja varhaisen puuttumisen vaiheiden) tuen lisäksi **yksilöllistä tukea ja hoitoja**. Akuuttivaihe, eli se tilanne jossa koko koulu yhteisö tai sen osa, ovat käymistilassa ja menetys ottaa keskeisesti tilaa arjen toiminnoissa,

vaihtelee kestoltaan. Se saattaa olla yksilöllisissä tilanteissa muutaman päivän ja koko koulua koskevassa tilanteessa viikkoja. Hyvin organisoitu akuuttivaiheen tuki keventää yksilöhoitojen tarvetta. Vakavissa, koko kouluyhteisöä koskevissa tapahtumissa toipuminen kestää työstymis- ja käsittelyvaiheineen vuosia.

Äkillisen kriisin suunnitelmat voivat vaihdella koulukohtaisesti, mutta suunnitelman rakenne noudattelee varsin yksinkertaista kaavaa. Seuraavaa sisältöluettelo kuuluu kriisisuunnitelmassa osana psykososiaalisen tuen osuutta. Psykososiaalinen puoli otetaan huomioon sekä suunnitelman rakenteissa että läpikulkevana periaatteena ihmisen reaktioiden luonteesta ja tuen tarpeesta. Oppilaitosten turvallisuus 2009 työryhmän muistiota mukailten:

- suunnitelman tavoite
- lyhyt yhteenveto normaalireaktioista
- koulun kriisiryhmän tehtävä ja kokoonpano ja yhteystiedot
- muut” tärkeät puhelinnumerot kriisitilanteissa (mm. yleinen hätänumero, terveyskeskus/sairaala; sosiaalipäivystys, poliisi, henkilökunnan puhelinnumerot) ja ohjeistus hälytysketjusta.

Seuraavaksi kuvataan esimerkkejä erilaisissa kriiseissä toimimisesta.

Oppilaan kuolema

Oppilaan kuolemasta ilmoittaa perheelle aina viranomainen, koulun edustaja voi olla mukana.

Jos tiedon saa opettaja hän välittää tiedon rehtorille, joka käynnistää tarvittavat toimet yhdessä kriisiryhmän ja/tai asianomaisen luokan opettajan kanssa

- suruliputus, aamunavaus, asiantuntijan konsultointi jatkotoimista
- tapahtuneesta keskustellaan luokissa rehtorin/opettajan tai oman koulun oppilashuoltoryhmään kuuluvan terveydenhoitajan/koulupsykologin ym. johdolla tai yhteistyössä sovitun kriisiasiantuntijan johdolla
- vanhemmille ilmoitetaan, miten asiaa on käsitelty koulussa ja keihin vanhemmat voivat tarvittaessa ottaa koulussa yhteyttä
- omaisia muistetaan
 - menehtyneen oppilaan tekemiä käsitöitä/piirustuksia
 - henkilöstölle mahdollisuus ryhmäkeskusteluun tapahtuneesta
 - oppilaiden toipumista seurataan ja asia otetaan puheeksi myöhemminkin
 - luokkatila järjestellään menehtyneen muistoa kunnioittavasti
 - valokuva luokassa, pulpetti omalla paikallaan esim. lukukauden loppuun tai kunnes luokka on valmis luopumaan tyhjästä pulpetista
 - hautajaisiin osallistumista tuetaan

Opettajan kuolema

- rehtori neuvottelee ensin kriisiryhmän kanssa työnjaosta, kertoo tapahtuneesta ensin henkilöstölle, sitten asianomaiselle luokalle ja koko kouluyhteisölle
- henkilöstölle ja luokalle järjestetään mahdollisuus asiantuntijan vetämään läpikäyntikeskusteluun
- opettajat käyvät keskustelun tapahtuneesta muissa luokissa
- menehtynyttä kunnioitetaan koulutyössä
- liputukset, kuva, muisteluhetket
- omaisia muistetaan
- kukat, adressi, oppilaiden tekemä kortti
- osallistutaan hautajaisiin, mikäli omaiset sitä toivovat

Oppilaan lähiomaisen kuolema

- rehtori neuvottelee kriisiryhmän/oppilashuoltoryhmän kanssa
- tiedotetaan oppilaan opettajalle ja muulle kouluhenkilöstölle
- rehtori/opettaja kysyy oppilaalta/perheeltä, mitä asiasta voi kertoa muulle luokalle (kannustetaan kertomaan) ja luokkaa valmistellaan ao oppilaan palaamiseen kouluun
- voidaan tehdä yhteinen surunvalittelukortti/kertoa lyhyesti tilanne koulutyön alkaessa
- oppilaalle kerrotaan etukäteen, mitä luokassa on keskusteltu
- opettaja järjestää omaisten muistamisen (esim. adressi, kukat kotiin oppilaalle osoitettuna)

Onnettomuus tai väkivaltatilanne koulussa

- ryhdy välittömiin ensiapu- ja hälytystoimiin kriisisuunnitelman mukaisesti
- tieto rehtorille, henkilöstölle, kriisiryhmälle
- huolehdi oppilaat turvaan, huolehdi erityisesti silminnäkijöistä
- turvallisuuden tunne, rauhallisuus
- pidä huoli, että oppilaiden kanssa on aina joku aikuinen ja ettei oppilaita päästetä kotiin ennen kuin tilanne on rauhoittunut ja nuorimpien kohdalla tiedetään, että kotona odottaa joku
- tarvittaessa saattaja
- ilmoita huoltajille sovitulla tavalla mahdollisimman pian
- keskustelut luokissa opettajien/kriisityöntekijöiden johdolla -läpikäyntikeskustelut henkilöstön kanssa
- yhteistyö huoltajien kanssa – tarvittaessa asiaa käsitteleviä vanhempainiltoja

[Kriiseihin varautuminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://oph.fi)

Muuta huomioitavaa

Psykososiaalisen tuen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyö

Psykososiaaliseen tukeen liittyvä yhteistyö on osa koulun tai oppilaitoksen kriisisuunnitelmaa. Kouluterveydenhuollon rooli mm kunnan muiden terveydenhuollossa kriisityöstä vastaavien tahojen kanssa on tärkeää tilanteissa, joissa koulujen omat voimavarat eivät riitä. Yhteistyö laajentuu poliisin ja pelastustoimen kanssa tehtävään yhteistyöhön silloin, kun kehitetään ja harjoitellaan yhteisiä kriisitilanteisiin liittyviä toimintamalleja ja valmiuksia.

Mistä toimijoita - milloin ei pidä itse toimia?

Hyvin usein koulujen kriisitilanteet ylittävät kouluhenkilöstöltä kohtuudella arkipäivässä edellytettävät kriisitaidot - ja niin saa ollakin. Onhan kysymys poikkeustilanteista, joissa usein myös koulun aikuiset reagoivat ja kokevat henkilökohtaista kuormitusta. Ei kannata yrittää liikaa. Vaikka koulun henkilöstöllä olisi osaamista toimia kriisitilanteessa ja toiminta osuvaa, se voi verottaa voimavaroja kohtuuttomasti jälkiväsyyksien ja palautumisvaikeuksien muodossa. Ammattiapua on viisasta käyttää tarvittaessa ja säästää siten opetusalan ammattilaisten voimavaroja koulun perustehtävää varten.

Koulun henkilöstön tarvitsema oma tuki on luontevaa yhdistää kokonaisuudeksi oppilaisiin kohdistuvan psykososiaalisen tuen kanssa. Siksi on tarkoituksenmukaista, että kriisisuunnitelmaa laadittaessa suunnitellaan myös se, miten koulun aikuisten tuki on järjestetty erilaisissa kriisitilanteissa. Tämä edellyttää sujuvaa yhteistyötä henkilöstön työterveyshuollosta vastaavien ammattilaisten kanssa.

Joskus onnettomuus voi olla sen luonteinen, että koulun omien asiantuntijoiden on syytä väistyä tehtävistä heti, kun mahdollista. Omaan ammattikuntaan/ystävä-/perhepiiriin osuva koulukriisi saattaa ja saa aiheuttaa voimakkaan oman psykologisen uhritumisen. Se kuluttaa runsaasti psyykkisiä voimavaroja ja aiheuttaa samalla herkästi ammatillisen tilanearvion vääristymisen. Tällaisia voivat olla esim. tilanteet, joissa opettajan omat lapset ovat oppilasuhrien joukossa, terveydenhoitaja menettää kollegansa tai psykologin asiakasoppilas joutuu väkivallan kohteeksi. Paikallisen kriisivalmiuden avun käyttäminen on tällöin paikallaan. Myös työn vaihtamisesta on hyviä kokemuksia. Silloin apua psykososiaalisen tuen toteuttamiseen voidaan pyytää esimerkiksi naapurikunnan/-koulun vastaavilta työntekijöiltä, joilla ammatillinen etäisyys tapahtumiin on turvallisempi ja mahdollisesti korvataan saatu apu myöhemmillä työsuorituksilla auttajataholle.

Kriisitilanteiden viestintäperiaatteita psykososiaalisen tuen näkökulmasta

Koulun kriisitilanteissa noudatetaan kriisisuunnitelmaan kirjattuja, **sovittuja viestintäohjeita**. Viestintäohjeita laadittaessa on tärkeää, että myös viestinnässä otetaan huomioon äkilliseen kriisiin kuuluvat inhimillisen toiminnan lainalaisuudet. Sokkivaiheen järkyttynyt ja samalla psyykkisesti kuormittunut ihminen ei jaksakaan hahmottaa monimuotoisen viestinnän sisältöä.

Hienosäätöinen viestintäyritys saattaa osoittautua turhaksi myös reaktiovaiheen tunnealloissa. Viestinnän on siksi oltava **selkeää ja mutkatonta**. Viestinnässä tulee myös huomioida uhrien ja koulun toimijoiden suojaaminen. Samoin on hyvä muistaa, että viranomaisen (ehkä omassa sokissaan) lausumat ylimitoitettujen lupaukset, kuten ”kaikki korvataan” ”otan vastuun” ”kaikki vauriot hoidetaan loppuun saakka”, pysyvät uhrien mielissä kristallinkirkkaina jopa loppuelämän. Ne saattavat käynnistää kuormittavia vihantunteita ja katkeruutta, kun arjen realiteetit tulevat vastaan. Kriisitilanteet ovat niin monimuotoisia ja vaativia, ettei tuki ja apu voi koskaan olla täydellistä ja jokaista uhria tyydyttävää, vaikka toimivaa onkin. Niinpä rehtorin lausumat tukisanat tiedotteessaan kannattaa asettaa rakentavasti, mutta ei liikoja lupailen. Esimerkiksi ”teemme voitavamme..” ”paneudumme asian hoitamiseen..” kuulostaa uhrinkin korvissa todellisemmalta kuin ”kaikki hoidetaan..”.

Erlaisissa kriisitilanteissa on hyvä lähettää pienimpien koululaisten mukana kotiin tiedote, jossa kerrotaan, mitä koulussa on tapahtunut ja kuinka toimittu asian käsittelemiseksi. Tiedote voi olla hyvin yksinkertainen, esim.

- ”Tänään koulussamme on sattunut xxx oppilaan menehtyminen xx onnettomuudessa. Toivomme teidän kodeissanne tietävän, että asiaa on käsitelty luokissa xx ja xx. Ohessa on myös vanhempien nähtäväksi koulussa noudatettavat periaatteet **Lapsi äkillisessä kriisissä – ohjeita kohtaamiseen**. Toivomme, että oppilaat voivat jatkaa keskustelua kotona. Koulussa vastataan mielellään vanhempien kysymyksiin asiasta. Voitte ottaa yhteyttä xx xx. ”

Ulkopuolinen maailmakin tarvitsee informaatiossa

On selvää, että koulua koskevissa laajemmissa onnettomuuksissa tiedottamisen ja yhteiskunnallisen keskustelun tarve tulee hyväksyä. Media voi toimia hyvänä yhteistyökumppanina mm. välittämällä tärkeää tietoa reaktioista, rauhoittamalla tilanteen herättämää häiritsevää uteliaisuutta ja katkaisemalla huhuilta siipiä. Onnettomuutta koskeva asiallinen juttu lehdessä tai tv:ssä saattaa parhaimmillaan vapauttaa koulun toimijoita lukuisilta lisäpuheluilta ja kyselyiltä sekä säästää voimia tärkeimpään: koulun perustehtävään ja toipumiseen. On kuitenkin otettava huomioon, että pieni mutta joskus hyvin näkyvä osa mediamaailmaa toimii Suomessakin kyseenalaisin keinoin - kokemusten mukaan jopa uhrien tuttaviksi tekeytyen, alaikäisten haastatteluista maksaen tai tunkeutuen onnettomuusalueille järkytystä ja surua kunnioittamatta. **Valmis viestintäsuunnitelma ja viestintävastuiden määrittely auttaa koulua asettamaan yksilöä ja yksittäisiä uhrikohtaloita suojaavat rajat**. Kannattaa muistaa, että asioista ja henkilöistä tiedottaminen ovat eri asioita.

Yhteistyö vanhempien kanssa kriisitilanteissa

Usein yhteistyö vanhempien kanssa tiivistyy luonnostaan kouluonnettomuuksien yhteydessä. Yhteistyö on myös koulun velvollisuus. Mitä paremmin kodeissa tiedetään koulun toimista kriisin yhteydessä ja mitä paremmin koulussa tiedetään kotien toiveista ja tilanteista, sitä paremmin oppilaiden tukemiseen voidaan saada selkeän ja yhtenäisen tuen linjoja.

Koulukriiseissä on kokemuksia, joiden mukaan huoli ja rasitus voivat synnyttää vanhemmissa myös hyvin **voimakkaita reaktioita**. Tällöin vanhempien hätä saattaa ilmaantua kohtuuttomalta tuntuvina vaatimuksina juuri silloin, kun opettaja eniten kaipaisi tukea ja huolenpitoa tehtävässään. Ylireaktioihinkin on siis hyvä varautua – ja hyvä varautua antamaan myös anteeksi. Nämä hätäreaktiot ovat usein lyhytaikaisia. Voimakkaitten, joskus täysin ristiriitaisten vaatimusten keskellä koulun voi olla rasittavaa hakea oma, oikeaksi katsomansa ja sen lisäksi käytännössä myös mahdollinen tukemisen linja. Joskus esimerkiksi oppilaiden vanhemmat saattavat vaatia, että tapahtunut onnettomuus käsitellään koulussa perusteellisesti, mutta siitä ei aiota puhua kotona. Saman luokan toisten oppilaiden kodeista saattaa yhtaikaisesti tulla viestiä, että onnettomuudesta on koulussa vaiettava ehdottomasti etteivät lasten mielet järky. Koulun kriisityö ei voi toimia ”tavarataloperiaatteella”, jossa kukin kuluttaja ottaa hyllystä sillä hetkellä tahtomansa tuotteen. Vanhempien näkemyksiä kuunnellaan ja neuvotellaan tuen muodoista, ja perustellaan koulun valitsema linja.

Keskustelut vanhempainilloissa saattavat olla hyvin toimivia yhteisen linjan luomiseksi. Sähköisen viestinnän nopeus saattaa joskus varjopuolenaan jättää liikaa tilaa ”primitiivireaktioille”, joita sitten puolin ja toisin harmitellaan.

Ohjeita ja toimintamalleja kriisin käsittelyyn

Toimintamallien kuvauksissa on hyödynnetty Arja Sigfridsin aineistoja.

Opettajalle rohkeutta

- käsitellä maailman tapahtumia, sotia, kriisejä; esim. ydinaseet, ydinvoima, talouskriisi, ilmastonmuutos, sodat maissa, joista koulussa, luokassa on oppilaita (media), oman paikkakunnan lapsi/nuori kuolee, tarttuva tauti, itsemurha, tulipalot, perhetragediat, sikainfluenssa
- oppilaat toivovat asioita käsiteltävän koulussa
- ”odotetaan ja katsotaan ” pedagogiikalle ei ole perusteita, asioiden käsittely luoturvallisuutta

Lapsi äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen

Anna lapselle oikeaa tietoa – suojaa tietotulvalta

- käy lapsen kanssa asiaa läpi
- kysy, mitä lapsi tietää, mitä ajattelee asiasta, ja mitä juuri hän näki / kuuli / koki
- kerro mitä itse tiedät

- selvitä väärinkäsitykset
- vältä monimutkaista kuvakieltä, älä esim. vertaa kuolemaa uneen tai matkaan
- suojaa lasta liialta media-altistukselta, rajoita etenkin dramaattisten aistivaikutelmien syntymistä (järkyttävät kuvat, ääniefektit)
- siirrä omaa uutisten seuraamista myöhäiseen iltaan
- lapsen suojaamiseksi – hiljennä ääntä kun lapsi on levolla

Anna lapselle aikaa ymmärtää – tee tapahtuneesta toden tuntuinen

- ole avoin lapsen kysymyksille
- juttele kun hän sitä haluaa, mutta älä odota juttutuokioista pitkiä
- vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta – hän ei ole vaarassa nyt
- ole valmis pohtimaan lapsen kanssa kuolemaa ja väkivaltaa, vaikka et itsekään olisi varma vastauksistasi

Auta lasta selviytymään

- anna tilaa vaihteleville tunneilmaisuille ja sille, että ne välillä näyttävät katoavat kokonaan
- salli onnettomuusleikit (mm. kuoleminen, onnettomuudet), mutta auta lasta löytämään lohduttava ratkaisu leikkiin
- auta lasta käsittelemään myös syyllisyyden ja vihan tunteitaan, kuoleman pelkoa ja muita yllättäviä reaktioita
- salli lapsen myötäelää, mutta älä salli vastuun ottamista aikuisen jaksamisesta
- näytä omat tunteesi ja kerro että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta

Nuori äkillisessä kriisissä - ohjeita kohtaamiseen

Anna nuorelle oikeaa tietoa

- käy nuoren kanssa asiaa läpi
- kysy, mitä hän tietää, mitä ajattelee asiasta ja mitä hän näki / kuuli / koki
- kerro mitä itse tiedät
- selvitä väärinkäsitykset
- vältä monimutkaista kuvakieltä, älä esim. vertaa kuolemaa uneen tai matkaan

Ota myös huomioon

- henkilökohtaisen ja eläytymisen kautta syntyneen menetyksen tunteet voivat olla yhtä voimakkaita
- ole avoin nuoren kysymyksille
- juttele kun hän sitä haluaa - älä odota juttutuokioista pitkiä
- tue nuorta siihen, että asiasta tulee tahattomia muistutuksia eri yhteyksissä tiedotuksen ja keskusteluitten kautta ja että se saattaa aktivoida tunteet
- pidä kiinni perheen normaalisäännöistä, mm. kotiintuloajoista ja suhteesta alkoholinkäyttöön

Auta nuorta selviytymään

- anna tilaa vaihteleville tunneilmaisuille ja sille, että ne välillä katoavat kokonaan
- salli surupohdinnat (mm. kuoleminen, onnettomuudet, hautajaiset)
- auta nuorta käsittelemään myös syyllisyyden ja vihan tunteitaan, kuoleman pelkoa ja muita yllättäviä reaktioita
- salli nuoren myötäelää, mutta älä salli vastuun ottamista aikuisen jaksamisesta
- varmista, että aikuinen on saatavilla, vaikka nuori hakeutuisi korostuneesti ikäistensä seuraa
- näytä omat tunteesi ja kerro että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta

Keskusteluaiheita koululuokkaan äkillisen kriisin jälkeen

On tärkeää, että koulun ja kodin aikuiset ovat valmiita keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa tuoreesta järkyttävästä tapahtumasta. Keskustelutuokioiden ei tarvitse olla pitkiä. Keskustelun keskeinen ote on tässä ja nyt.

Mahdollisia keskusteluaiheita:

- Mitä todella on tapahtunut? varmistetaan faktat senhetkisen tiedon mukaisiksi
- Miten sait tietää? missä olit, mitä olit tekemässä juuri silloin
- Mitä ajattelit? käydään läpi ajatukset tapahtuman/tiedon saamisen hetkellä
- Mitä tunsit? tunteet saattavat herätä vasta myöhemminkin, usein on ensin vain kummastusta ja järkytystä, tai tunteiden puutetta
- Entä miten keho reagoi? kehossa voi tapahtua muutoksia (jännittymistä, kipuja, levottomuutta..) huomaamatta – ne palautuvat
- Miten voi auttaa itseään/toista eteenpäin puhuminen, muistelu, arki, liikunta...
- Mitä koulupäivän jälkeen tapahtuu? välitetään kotiin tietoa että asiaa on käsitelty koulussa ja kannustetaan puhumaan myös kotona

Aikuisen ei tarvitse olla viisas eikä osata vastata kaikkeen - riittää, että aikuinen on turvallinen, uskaltaa näyttää omia tunteitaan ja samalla välittää luottamusta siihen, että näiden tunteiden kanssa selvitään.

Traumaattisten tapahtumien käsittely luokassa

On tärkeää, että puhuessaan vaikeista elämäntilanteista aikuiset tuovat esiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja yrittävät tukea lapsia ja nuoria löytämään heille itselleen sopivan mallin selvitä. Lisäksi toivon näkökulman sisällyttäminen kriisitilanteissa luo lapsille turvallisuutta ja uskoa selviytymiseen. Opettajat muodostavat monesta syystä voimavararyhmän, jolla on ainutlaatuinen tilaisuus huolehtia lasten tarpeista:

- Opettajat tuntevat jokaisen lapsen ja hänen persoonallisuutensa.
- Opettajat tuntevat ryhmien ”kulttuurin” ja ilmapiirin.

- Opettajien erikoisala on tiedon jakaminen lapsille.
- Opettajat tietävät, kuinka oppilaat saadaan mukaan ja millaisia ilmaisumuotoja voi käyttää.

Opettajan keskustellessa luokassa asioista, jotka ovat vaikuttaneet lapsiin voimakkaasti, voidaan käyttää seuraavanlaista mallia. Keskustelu kestää yleensä ainakin oppitunnin ajan, joskus jopa kaksoistunnin. Kaikkien toivotaan pysyvän luokassa koko ajan, mutta wc-käynnit ovat luonnollisesti sallittuja. Yhteistyö toisen opettajan kanssa on eduksi, mutta ei aina tarpeen. Toinen aikuinen on hyvä olla luokalle tuttu; toinen opettaja, oppilashuolto- tai kriisiryhmän jäsen. Lasten kanssa voidaan istua esim. piirissä lattialla, taustalla voi soida jotain kaunista musiikkia, luokassa voi palaa kynttilöitä. Tärkeää on saada tilanteesta mahdollisimman turvallinen ja varmistua siitä, että kukaan ei säikähdä (esim. luokka liian pimeä). Tavanomainen istumajärjestyskin käy jos se toimii. Ajatusten purkamiseen on hyvä antaa erilaisia vaihtoehtoja esim. piirtämällä, muovailemalla, kirjoittamalla. Tilaisuus voi jäsentyä seuraavalla tavalla:

1. Avaus

Tarkoitus ja motivointi
Säännöt

- Opettaja kertoo mitä lähituntien aikana tapahtuu ja miksi.
- Kuoleman aiheuttamista reaktioista ja vaikutuksista puhuminen on tärkeää.
- Siihen on varattava aikaa, koska se auttaa ymmärtämään tapahtunutta.
- Kun joku kuolee, mieli täyttyy ajatuksista ja tunteista, jotka tekevät meidät surulliseksi, pelokkaiksi ja vihaisiksi.
- Kun ihminen saa puhua tapahtuneesta, hän ymmärtää paremmin, miten käsittävät tilanteen.
- On tärkeää selvittää tosiasiat, kuten myös väärinkäsitykset, etteivät väärät huhut leviä.
- Opettajan on hyvä tuoda myös keskustelulle säännöt:
 - Kenenkään ei ole pakko puhua luokassa.
 - Ketään ei saa jälkepäin kiusata tai moittia sanojensa tai käyttäytymisensä tähden.
 - Itkeminen ja suuttuminen on sallittua eikä kenellekään pidä sanoa, ettei se ollut sopivaa.

2. Selvitysvaihe

Kuinka sait tietää tapahtuneesta?

Mitä olette kuulleet / uuden tiedon kokoaminen

- Oppilaat saavat kertoa miten, keneltä ja missä he saivat tietää tapahtuneesta. Tähän useimmat pystyvät vastaamaan.

- Mietitään, onko asia koskettanut jotakin lasta enemmän kuin muita (on esim. nähnyt tapauksen).
- Kerätään vielä tarkempia yksityiskohtia tapahtumasta.
- Luokan opettaja kertoo omat tietonsa.
- Onnettomuustapauksissa opettajan on hyvä hankkia tarpeelliset tiedot tapahtumien kulusta.
- Lasten konkreettisen tiedon vaihe on suuri. Monet huhut seuraavat tapahtumia, minkä vuoksi yleinen keskustelu luokassa on tärkeää.
- Traumaattisen tapahtuman jälkeen on puututtava huhuihin ja virheellisiin käsityksiin, ettei lapsille syntyisi tarpeettomia ongelmia.
- Jos tapahtumasta kerrotaan tiedotusvälineissä, on hyvä käydä läpi lehtileikkeitä. Usein median tuottamaa aineistoa voidaan käydä läpi muilla tunneilla, ja päivittää tosiasiatietoja.

3. Normalisointivaihe ja selviytymiskeinojen vahvistaminen

Kuinka reagoit?

Mikä sinua on aikaisemmin surussa auttanut?

- Tässä vaiheessa kysytään lasten reaktioista. Ne, jotka haluavat, vastaavat.
- Tavoitteena on saada lapset ymmärtämään, että erilaiset reaktiot ja tunteet ovat kaikki luonnollisia, myös se ettei joillakin ole lainkaan tapahtumaan liittyviä tunteita.
- On hyvä muistaa välttää seuraavanlaisia kysymyksiä; ”miltä sinusta tuntui, kun sait tietää asiasta?”, koska ne yleensä vain ehkäisevät keskustelua kuin edistävät sitä
- Sen sijaan kysymykset: ”Koska sinusta tuntui pahimmalta?” tai ”Mitä ajatuksia asian sinussa herättää?” ”Mitä sinussa tapahtui?” johdattaa kertomaan reaktioistaan ja vaikutelmistaan.
- Jos lapset ovat joutuneet kuolemantapauksen silminnäkijöiksi tai ovat löytäneet kuolleen, heidän on saatava purkaa vaikutelmiaan ja ajatuksiaan sanoin ja aistihavainnoin (näkö, kuulo, haju, tunto). Mutta jos vain yksittäinen oppilas, niin hänelle ja muille silminnäkijöille on järjestettävä oma, kriisityöntekijän vetämä istunto. Kriisityöhön perehtyneen ihmisen on myös syytä olla opettajan tukena, jos usea lapsi luokassa on todistanut jotakin järkyttävää tapahtumaa.
- Lasten kertoessa reaktioistaan, opettajan ei pidä sanoa esim. ”niin, se on ihan normaalia”, vaan on parempi kysyä: ”Reagoiko kukaan samalla tavalla?”
- Yhteyttä ja yhteishenkeä luodaan pyytämällä vierustoveria kietomaan kätensä kertojan ympärille tai kysymällä, miltä muista tuntuu ”Jussin” itkiessä. Opettajan tehtävänä on saada lasten luontainen myötätunto esiin.
- Pienten lasten kanssa voidaan käyttää apuna piirtämistä tai muita samantapaisia ilmaisumuotoja .
- Opettaja kerää yhteen oppilaiden esiintuomat aiheet, tuo esiin heidän ajatuksensa ja reaktioidensa yhdenmukaisuuden sekä korostaa heidän reaktiotapojensa normaaliutta.
- Jos opettaja tietää samanlaisia tapauksia, hän voi kertoa, miten lapset reagoivat silloin.
- Opettaja voi kertoa, miten ihmiset tavallisesti reagoivat tällaisten tapausten jälkeen.

- Lapsille tuodaan esille, että traumaattinen tapahtuma voi vaikuttaa keskittymiseen ja muistiin.

Selviytymiskeinojen vahvistaminen:

- Mitä kokemuksia sinulla on surun käsittelemisestä? Miten olet selvinnyt aikaisemmin, kun sinulla on ollut surua tai sinulle on tapahtunut jotain mieltä järkyttävää? (isovanhempien kuolema, tulipalo, lemmikin kuolema).
- Opettaja kerää selviytymiskeinoja, EI itse tarinoita. Lapset kertovat mielellään, kuinka toiselle puhuminen auttoi, kavereiden, vanhempien kanssa puhuminen, piirtäminen, musiikin kuuntelu, ulkoilu, kävely tms).
- Opettajan on luonteva kertoa myös omista reaktioistaan ja kokemuksistaan ja kuinka hän toimii ollessaan surullinen.

4. Tulevaisuuteen katsominen

Mitä nyt ja jatkossa tapahtuu?

Mitä me voimme tehdä?

- Tarkoituksena suuntautua tulevaisuuteen ja kanalisoida oppilaiden tunteita, energiaa toiminnan kautta, erityisesti lähipäivien suunnittelua.
- Jos kyseessä on luokkatoverin kuolema, hautajaisten suunnittelu on tärkeää. Erityisesti pienempien lasten kanssa itse hautajaisista on syytä puhua enemmänkin, mutta toisella kerralla.
- Oleellisinta on saada aikaan ilmapiiri, että asiasta keskusteleminen on turvallista ja asioista ja tunteista on koulussa lupa puhua.

5. Päätösvaihe

Yhteenveto

Seuranta

- Käsitellyistä aiheista tehdään yhteenveto ja suunnitellaan myöhempiä tapahtumia (esim. mitä hautajaisten aikana tehdään, lisäkeskustelusta päättäminen)
- Jos on kysymys kuolemantapauksesta, tarvitaan todennäköisesti useampia keskusteluja
- Luokka voi tehdä suunnitelman jonkin asian esim. piirroksen tai kirjeen toteuttamisesta yhdessä. Luokalla on näin mahdollisuus osoittaa huolenpitoaan omaisia kohtaan.
- Lopuksi oppilailta kysytään, jäikö jokin asia mietityttämään tai epäselväksi tai mitä he ajattelevat tänään pohdituista asioista. Kun keskustelu on päätetty, tavalliseen koulutyöhön palaaminen on helpompaa, koska tapahtuneesta on saanut puhua.

- Opettajat voivat keskustelun aikana tarkkailla erityisen voimakkaasti reagoivia oppilaita ja keskustella jälkepäin heidän kanssaan tai ohjata heitä esim. koulupsykologille (jos vanhemmilta on saatu lupa).

Luokkatoverin kuoltua joko samana päivänä tai seuraavina päivinä:

- Lapsia voidaan pyytää katsomaan kuolleen luokkatoverin istumapaikkaa ja ajattelemaan sitä, mitä he eivät koskaan saaneet sanotuksi toverilleen. Ajatukset voi sanoa ääneen, ne voi piirtää, kirjoittaa tai ajatella vain mielessään
- Lopuksi voidaan jättää jäähyväiset. Opettaja sanoo esimerkiksi: "Katso (kuolleen oppilaan tuolia) ja kerro, mitä haluat hänen tietävän ja hyvästele hänet sitten" Jäähyväiset voidaan kirjoittaa tai piirtää. Jos on kyse itsemurhasta, tällöin on hyvä tilaisuus puhua voimattomuudesta, itsesyytöksistä ja häpeäntunteista. (Tällöin myös aina koulupsykologi/koulukuraattori paikalla, yleensä vetäjänä.)
- Muistelukirja, seuraavien viikkojen aikana luokka voi tehdä oman kansion/vihkosen kuolleesta oppilaasta: Tosiasiatiedot, tapahtumien kulku, hautajaiset, hyviä muistoja, vuoden päästä. Kuvia ja kertomuksia luokassa niin kauan esillä kuin tarpeen. Lainaksi kotiin.
- Lapsia voi myös antaa lauseentäydennystehtäviä:
 - Kuullessani tapahtuneesta ajattelin ensimmäisenä, että.....
 - Pahinta siinä oli, että....
 - Voimakkain vaikutelmani on....
 - Surullisimmaksi minut tekee.....
- Opettajan on hyvä antaa neuvoja kotiin:
 - Puhukaa tapahtuneesta vanhempien kanssa
 - Puhukaa ystävien ja kavereiden kanssa
 - Käykää hautausmaalla
 - Hankkikaa enemmän tietoa tapahtumasta
 - Kirjoittakaa päiväkirjaa, runoja tai ajatuksia ylös
 - Tehkää jotain yhdessä omaisten hyväksi

Esimerkkejä jatkotyöskentelyn avuksi

Ihmishahmon värittäminen

- Oppilaat värittävät piirrettyyn ihmishahmoon 3 väriä: punainen merkitsee vihaista, sininen surullista, musta pelkoa. Missä osassa kehoa tunteet tuntuvat, ja miltä se näyttää väritettynä. Yhteinen keskustelu: missä osassa kehoa "suru"asuu. (miten se tuntuu, päänsärkynä, mahakipuna, painon tunteena, vapinana jne.)
- Miten tuntumia voi helpottaa? Miltä väritetty hahmo näyttää, kun on helpottunut olo.

Toipumisasteikko

- Opettaja piirtää taululle asteikon 0-10
- Oppilaat voivat viittaamalla vastata kuka on toipumisasteikon missäkin kohdassa: esim. perheen kanssa / kun mieleen tulee kysymyksiä tapahtuneesta/ katsoo TV-uutisia menee nukkumaan
- Tämän voi tehdä esim. kuukausittain koko luokan kanssa puolen vuoden ajan.
- Voidaan myös keskustella, miten omaa/koko luokan sijaintia asteikolla voisi vähän nostaa

Hyvät uutiset

- Piirretty TV, jossa uutistenlukija
- ”Tässä uutiset, tänään on hyvien uutisten vuoro; mitä tänään kerrotaan?”
- Sopii hyvin ryhmäkeskustelun, käsittelyn jälkeen, jos esim. käsitellään maanjäristystä, sotaa, paikallisia kriisejä
- Auttaa ja aktivoi oppilaita ajattelemaan myönteisiä ja rakentavia vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Luokan muistelukirja

- Koko luokka voi tehdä muistelukirjaa esim. kuolleesta oppilaasta
- Jatkuvuutta tuova, silta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille.
- Kirja on erityisellä paikalla luokassa, mihin saa mennä aina halutessa sitä katsomaan. Vuoden kuluttua pidetään muistelupäivä ja siitä talletetaan muistot kirjaan. Kirja voi sisältää mm. kuvia, faktoja, piirroksia, ”selityksiä”, hautajaistarinan, hyviä muistoja, syntymäpäiviä, pikku tarinoita vuosien varrelta.
- Annetaan vanhemmille lainaksi, mutta on luokan ”oma”.

Näkökohtia kriisityöstä monikulttuuritilanteissa

Teksti on muotoiltu suomalaisen akuuttitukeen soveltuvaksi käyttäen lähteenä: Regel Stephen, Joseph Stephen, Dyregrov, Atle (2007) Debriefing monikulttuuritilanteissa.

1. Henkilöt, joilla on erilaiset kulttuuritaustat, saattavat reagoida eri tavoin traumaattisiin tapahtumiin. Näissä tilanteissa tulisi tuen toteuttamisessa kiinnittää erityistä huomiota turvallisen ilmapiirin ja ympäristön luomiseen.
2. Joskus reaktioita ilmaistaan herkemmin fyysisesti kuin psykologisesti tai eksistentiaalisesti. Tämä saattaa merkitä mm. jäsenyteen tarinan muodostamisen, tulkinnan ja normalisoinnin korostamista kriisitilanteissa.
3. Vahvuuden ja joustavuuden lähteet eri kulttuureissa saattavat olla erilaisia ja niiden tunnistaminen on tärkeää. Esimerkiksi läntisissä kulttuureissa totuttu yhteisöllisyyden korostaminen akuuttivaiheessa saattaa olla vähemmän tärkeää vaikkapa somaliyhteisöissä, joissa se on elämäntavan kautta lähtökohtaisesti selvää. Psykoedukaation ja käytännön tuen merkitys taas saattaa korostua näissä yhteyksissä.

4. Läntisissä kulttuureissa jälkireaktioihin usein kuuluvat mieleen tunkeutuvat muistot saattavat painottua toisissa kulttuureissa välttämis-/puutumisreaktioiden suuntaan. Tämä on hyvä huomioida lähestymistavoissa ja neuvonnassa.
5. Tulkin käyttäminen kriisitilauessa vaatii huolellista etukäteiskeskustelua käsitteistä ja tuen tavoitteista.
6. Erilaisten ”terapeuttisten” lähestymistapojen hyväksyminen saattaa vaihdella eri kulttuureissa. Joissakin kulttuureissa esimerkiksi tarinoiden kertominen ryhmätilanteessa saattaa olla hyväksyttävämpi tapa kohdata vaikeita kokemuksia kuin yksilökeskustelu.
7. Kulttuurille ominaiset fraasit ja kärsimykseen liittyvät ilmaisutavat on hyvä tuntea, kun pyritään ymmärtämään kriisin merkitystä toisen kulttuurin edustajalle.
8. Varhaisia interventioita tulee tarjota integroiden laajasti tarjottuun tukeen erilaisia etnokulttuurisia tekijöitä, rituaaleja, merkityksiä, vertauksia, symbolismia ja ottaa huomioon mahdollista sopeutumiseen liittyvää kulttuuripainetta.
9. Varhaiseen tukeen monikulttuuritilanteissa pitäisi liittää huolellinen seuranta.
10. Kulttuuriin liittyvä sensitiivisyys tulisi olla erityisen hienovaraista, kun puhutaan sellaisista traumaan kuuluvista asioista, kuten seksuaalisuus tai kuolema.

[Kriiseihin varautuminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Käsitteitä ja termejä:

Alkusammutus/ alkukoulutus	Alkusammutus on alkupalojen sammutus sammutuspeitteellä, käsisammuttimella ja pikapalopostilla sekä koulutuksen oikean sammuttimen valitsemiseen eri palotilanteissa.
Häirintä	Epäasiallinen kohtelu, joka voi olla vaaraa tai haittaa turvallisuudelle tai terveydelle. Häirintä on useimmiten järjestelmällistä ja jatkuvaa toista alistavaa toimintaa tai käyttäytymistä, joka kohdistuu toisen persoonaan tai yksityiselämään kuten ominaisuuksiin, luonteenpiirteisiin, sukupuoleen, ulkomuotoon, harrastuksiin tai perhesuhteisiin.
Järjestyssäännöt	Opetuksen-, koulutuksenjärjestäjän, koulun tai oppilaitoksen vahvistamat periaatteet ja säännöt, joilla määritellään toimintaan koulussa tai oppilaitoksessa. Sääntöjä valvoo koulun tai oppilaitoksen henkilökunta.
Kiinteistön infotaulu	Taulu, jossa tieto oppilaitoksen keskeisistä tiloista ja reiteistä, joiden mukaan voidaan suunnistaa haluttuun paikkaan. Infotaulu palvelee niin pelastajia kuin vieraitakin.
Kiinteistötietojen laatikko Kohdekortti	Kortti, jossa ovat kiinteistön yleistiedot, yhteyshenkilöt, karttaosio, asemapiirros ja kerroskuvat. Kuviin merkitään pelastajille (palomiehille, poliisille) operatiivisen johtamisen kannalta tärkeitä asioita, esim. putkilukon eli avainsäilön sijainti, vaaralliset aineet, palo-osastoinnit, tilojen käyttötavat, ovien numerointi,

	mittakaava, ilmansuunnat, hyökkäystiet. Nykyään sähköinen tiedosto viranomaisilla.
Kiusaaminen	Systemaattinen, tahallinen ja toistuva samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallinen tai fyysinen kielteinen toiminta.
Kriisi	Tilanne, jossa aiemmat kokemukset ja opitut toimintatavat eivät riitä tilanteen ymmärtämiseen ja hallintaan.
Kriisisuunnitelma	Suunnitelma varautumisesta koko yhteisöä tai sen jäseniä koskettaviin äkillisiin kriiseihin ja traumaattisiin tilanteisiin. Suunnitelman tulee sisältää toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista vastaavien kanssa. Kriisisuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä pelastusviranomaisten, poliisin sekä muiden kunnassa kriisitoiminnasta vastaavien kanssa.
Kriisiviestintä	Tehostettu ja nopea viestintä odottamattomissa tilanteissa, joissa toimintayksikön kuten koulun tai oppilaitoksen toimintaedellytykset tai muu etu ovat uhattuina.

<p>Kriisiviestintäsuunnitelma</p>	<p>Osa koulun tai oppilaitoksen kriisisuunnitelmaa, jossa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa.</p>
<p>Liikenneturvallisuus (liikennekasvatus)</p>	<p>Kaikilla kouluasteilla liikennekäyttäytymistä ja -turvallisuutta edistävien taitojen, tietojen ja asenteiden kehittäminen. Suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan ikä, liikenneympäristö, oppilaiden kokemukset, liikkumistarpeet ja yksilölliset taidot. Oppilaan ominaisuuksien ja taitojen kehittyessä sisältöä rakennetaan aiemmin opittujen asioiden pohjalle.</p>
<p>Pelastussuunnitelma</p>	<p>Suunnitelma, joka sisältää selvityksen oppilaitoksen omatoimisesta varautumisesta ja toimista hätä- ja onnettomuustilanteissa. Pelastussuunnitelma tulee laatia muun muassa kouluihin, oppilaitoksiin ja muihin vastaaviin opetuksessa käytettäviin tiloihin; lastensuojelulaitoksiin ja koulukoteihin sekä päiväkoteihin. Pelastussuunnitelman ajantasaisuudesta huolehtii oppilaitoksen turvallisuusvastaava tai se, jolle tehtävä on erikseen annettu.</p>
<p>Poistumisharjoitus</p>	<p>Harjoitus rakennuksen tyhjentämistä kriisitilanteessa, esim. tulipalossa. Ennen poistumisharjoitusta tutustutaan kohteeseen ja käydään turvallisuushenkilöstön kanssa läpi poistuminen sekä tarvittaessa koulutetaan turvallisuusorganisaatio. Poistumisharjoituksen jälkeen käydään palautekeskustelu ja tarvittaessa toistetaan poistumisharjoitus. Henkilöstön sitouttamista turvallisuusharjoitukseen voimistetaan osallistujille jaettavalla poistumisturvallisuusoppaalla.</p>

Poistumiskartta	Karttakuva, johon on merkitty kulkureitit, joita käytetään turvalliseen poistumiseen. Karttaan merkitään myös turvavälineet, kuten sammuttimet, painonapit ja ensiapuvälineet.
Poistumistie	Rakennukseen merkitty reitti ja uloskäynti, johon ohjaa säädösten mukaiset kyltit sekä opasteet, jonka kautta hätätilanteessa voidaan poistua rakennuksesta.
Riski	Riski on epätoivotun tapahtuman todennäköisyyden ja sen seurauksien tulo. Riski = Tapahtuman todennäköisyys * kokonaisseuraukset
Riskianalyysi	Saatavissa olevan tiedon järjestelmällistä käyttämistä vaarojen tunnistamiseksi sekä ihmisiin tai väestöön, omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvan riskin suuruuden arvioimiseksi.
Riskien hallinta	Johtamisperiaatteiden, menettelytapojen ja käytäntöjen järjestelmällinen hyväksikäyttäminen riskien analysoimiseksi, merkityksen arvioimiseksi ja niiden seuraamiseksi.
Riskin arviointi	Riskianalyysin ja riskin merkityksen arvioinnin kokonaisarvioinnin prosessi.

Riskin merkityksen arviointi	Toiminta, jossa tehdään päätökset riskien siedettävyydestä riskianalyysin perusteella ottamalla huomioon taloudelliset ja ympäristölliset seikat.
Riskin suuruuden arviointi	Toiminta, jolla mitataan selvittävien riskien taso. Riskin suuruuden arviointi koostuu: taajuusanalyysistä, seurausanalyysistä ja niiden yhdistämisestä.
Sisälle suojautuminen	Uhka- tai vaaratilanteessa suojautuminen rakennuksen sisään turvalliseen paikkaan rakennuksessa.
Sosiaalinen media	Yhteisöllinen Internet-palvelu, joka tarjoaa pedagogisesti mielekkäitä ja tarpeellisia mahdollisuuksia opetukseen ja oppilaitosten toimintaan.
Suojautumisharjoitus	Harjoitus, jossa harjoitellaan uhka- ja vaaratilanteissa oppilaitoksen sisätiloihin tapahtuvaa suojautumista.
Suunnitelma	Jonkin asian tai toiminnon toteuttamista, kehittämistä ja arviointia varten laadittu asiakirja.

<p>Säädös</p>	<p>Julkista valtaa käyttävän elimen antama yksipuolinen, velvoittava tahdonilmaisu eli määräys. Säädöksiä ovat esimerkiksi lait, asetukset, direktiivit ja määräykset. Säädökset ovat oikeudellisesti velvoittavia. Säädösten rinnalla on yleinen oikeuskäsitys eli kansan oikeustaju, joka voi olla moraalisesti velvoittava. Säädöksille on ominaista arvojärjestys eli hierarkia. Ristiriitatapauksissa ylemmänasteinen säädös syrjäyttää alemmanasteisen. Lisäksi alemmanasteinen säädös voidaan antaa vain ylemmänasteisessa säädöksessä olevan valtuutussäännön nojalla.</p>
<p>Tietoturvallisuus (tietoturva)</p>	<p>Hallinnollisten ja teknisten toimenpiteiden avulla toteutettava tietojen, järjestelmien, tietoliikenteen ja palvelujen suojaaminen sekä normaali- että poikkeusoloissa.</p>
<p>Toimija</p>	<p>Henkilö, jonka tehtävänä on toteuttaa asetettu tavoite.</p>
<p>Toimivaltainen</p>	<p>Henkilö, jolle on annettu oikeus toimija asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi säädösten mukaisella tavalla.</p>
<p>Turvainfo</p>	<p>Lyhyt oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvä tilaisuus, jossa kerrotaan oppilaitokseen liittyvät turvallisuusasiat. Info voi olla kirjallinen tai suullinen. Turvainfo suositellaan pidettäväksi jokaisen lukukauden alussa sekä erilaisten suurten tilaisuuksien yhteydessä.</p>

<p>Turvakävely</p>	<p>Kiertokävely, jossa tutustutaan oppilaitoksen toimintaohjeisiin, tunnistettuihin riskeihin, kulkureitteihin, turvavälineisiin ja kokoontumispaikkaan.</p>
<p>Turvallisuus</p>	<p>Tarkoittaa vaaran tai uhan poissaoloa.</p>
<p>Turvallisuuskansio</p>	<p>Kirjallinen tai sähköinen asiakirjakokonaisuus, jossa säilytetään turvallisuuteen liittyviä dokumentteja kuten riskienarviointilomakkeita, tarkastuspöytäkirjoja, turvallisuussuunnitelmia sekä muita turvallisuusaineistoja. Sisältörunko ja lomakepankki ohjaavat kansion rakentamista.</p>
<p>Turvallisuussuunnitelma</p>	<p>Suunnitelma, jolla pyritään edistämään kohteen tai alueen turvallisuutta ja ennaltaehkäisemään riskejä. Turvallisuussuunnitelmia laaditaan hallinnon eri aloilla kunnissa ja yrityksissä yhteistyössä mm. poliisin ja pelastusviranomaisten kanssa. Turvallisuussuunnitelma voi olla paikallinen tai alueellinen. Turvallisuussuunnitelmassa vahvistetaan yhteiset tavoitteet paikallisen turvallisuuden lisäämiseksi, rikosten torjumiseksi, liikenneturvallisuuden parantamiseksi ja onnettomuuksien ehkäisyksi.</p>
<p>Turvallisuusviestintä</p>	<p>Tiedottamista laaja-alaisempi, toimivia ja etukäteen sovittuja viestinnän perusrakenteita noudattava tiedonkulku erilaisissa häiriötilanteissa muun muassa toimintayksikön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa, pelastus- ja poliisitoimen sekä muiden kunnan viranomaisten kesken.</p>

<p>Työsuojelun toimintaohjelma</p>	<p>Turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa varten ohjelma, joka kattaa työpaikan työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset. Työsuojelun toimintaohjelman tulee sisältää keskeiset kehittämistavoitteet ja keinot, joilla töiden, työympäristön ja työyhteisön toimivuutta voidaan kehittää organisaatiossa.</p>
<p>Uhka</p>	<p>Tarkoitetaan vaaraa tai riskiä, joka uhkaa ihmistä tai hänen omaisuuttaan.</p>
<p>Vaara</p>	<p>Mahdollinen vahingon, uhkan tai onnettomuuden lähde tai vahingon / onnettomuuden mahdollistava tilanne.</p>
<p>Vaarallinen tapahtuma</p>	<p>Tapahtuma, joka voi aiheuttaa vahingon, onnettomuuden tai vaaratilanteen.</p>
<p>Vaaran tunnistaminen</p>	<p>Toiminta, jossa tunnistetaan vaaran olemassa, ja määritellään sen ominaispiirteet.</p>
<p>Valmiussuunnitelma</p>	<p>Suunnitelma, jossa selvitetään erityistilanteiden, häiriötilojen ja poikkeusolojen vaikutukset (uhka- ja riskianalyysi) organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen, mahdolliset (poikkeusolojen) erityistehtävät ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi. Valmiussuunnitelman laatijana kunnan tasolla ovat esimerkiksi kunnan toimialojen johto ja</p>

asiantuntijat (sivistystoimen/opetustoimen toimialajohto).

Varautuminen

Toimi, joilla pyritään turvaamaan yhteiskunnan eri toiminnot kaikissa tilanteissa. Se on valmiuden luomista toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi ja kriisistä selviämiseksi. Varautuminen on osa organisaation normaalia toimintaa. Kriisitilanteessa organisaatioita ei muuteta eikä uusia perusteta. Varautumisessa on huomioitava niin pienet tavanomaiset onnettomuudet ja rikokset kuin poikkeusolot. Omatoiminen varautumisvelvollisuus koskee kaikkia.

Viranomainen

Julkisyhteisön kuten kunnan, kirkon tai valtion, pysyvä toimielin, jolle on säädöksillä annettu toimivalta ja velvollisuus tiettyjen tehtävien hoitamiseen omalla toimialallaan. Viranomaisena voi olla yksi virkamies (henkilö) tai useampia virkamiehiä, jolloin käytetään nimitystä virasto tai laitos.

Väkivalta

Tarkoituksellinen itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettu fyysisen voiman tai vallan käyttö, uhkailu tai niiden toteutus.